Roland Barthes

Yas Günlüğü

Çevirenler:
Mehmet Rifat - Sema Rifat

GÜNLÜK

2. baskı

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

YAS GÜNLÜĞÜ

Roland Barthes, Fransız denemeci, eleştirmen ve göstergebilimci (Cherbourg, 1915-Paris, 1980). Sorbonne'da öğrenim gördü, C.N.R.S.'te (Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi) çalıştı, École pratique des hautes études'de ve Collège de France'ta göstergebilim dersleri verdi. XX. yüzyılın düşünce ve yazı ustalarından R. Barthes, göstergebilimin ve metin kuramının gelişmesini sağlamış, eleştirel denemeleriyle de çağımızın deneme anlayışına yeni bir tat getirmiştir.

Başlıca yapıtları: *Le Degré zéro de l'écriture* (1953; *Yazının Sıfır Derecesi*, 1989, 2009); *Michelet* (1954); *Mythologies* (1957; *Çağdaş Söylenler*, 1990); *Sur Racine* (1963; Racine Üstüne); *Essais critiques* (1964; *Eleştirel Denemeler*, 2012); *La Tour Eiffel* (A. Martin'in fotoğraflarıyla, 1964; *Eiffel Kulesi*, 1996, 2008); *Critique et vérité* (1966; *Eleştiri ve Hakikat*, 2016); *Système de la mode* (1967; Moda Dizgesi); *L'Empire des signes* (1970; *Göstergeler İmparatorluğu*, 1996); *S/Z* (1970; *S/Z*, 1996); *Sade, Fourier, Loyola* (1971); *Nouveaux Essais critiques* (*Le Degré zéro de l'écriture* ile birlikte, 1972; *Yeni Eleştirel Denemeler*, 2009); *Le Plaisir du texte* (1973; *Metnin Hazzı*, 2006); *Roland Barthes par Roland Barthes* (1975; *Roland Barthes*, 1998); *Fragments d'un discours amoureux* (1977; *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, 1992); *Leçon* (1978; *Açılış Dersi*, 2008); *Sollers écrivain* (1979; Yazar Sollers); *La Chambre claire* (1980; Aydınlık Oda); *Le grain de la voix. Entretiens 1962-1980* (ö.s. 1981; Söyleşiler); *L'obvie et l'Obtus* (ö.s., 1982; *Görüntünün Retoriği, Sanat ve Müzik*, 2014); *Le Bruissement de la langue* (ö.s., 1984; *Dilin Çalışma Sesi*, 2013); *L'aventure sémiologique* (ö.s., 1985; *Göstergebilimsel Serüven*, 1993); *Incidents* (ö.s. 1987; *Ara Olaylar*, 1999, 2008); *Variations sur l'écriture* (*Le Plaisir du texte* ile birlikte, 2000; *Yazı Üzerine Çeşitlemeler*, 2006); *Comment vivre ensemble* (ö.s. 2002; *Nasıl Birlikte Yaşanır*, 2009); *Écrits sur le théâtre* (ö.s. 2002; Tiyatro Üstüne Yazılar); *La Préparation du roman I et II* (ö.s., 2003; *Romanın Hazırlanışı I, II*, 2006-2010); *Discours amoureux* (ö. s. 2007; Aşk Söylemi); *Journal de deuil* (ö.s., 2009; *Yas Günlüğü*, 2009); *Carnets du Voyage en Chine* (ö.s., 2009; *Çin Yolculuğu Defterleri*, 2012); vb.

Mehmet Rifat, göstergebilim, eleştiri kuramları, yorumbilim, Fransız edebiyatı, dilbilim, çeviri kuramı ve masal incelemesi alanlarında çalışıyor.

Sema Rifat, işlevsel dilbilim, metin kuramı, çeviri, eleştiri, İtalyan şairleri ve mektup üstüne yazıları ve araştırmaları yayımlandı. Yapıtlarını dilimize kazandırdığı yazarlar arasında özellikle Barthes, Eco, Butor, Rus biçimcileri, Propp, Jakobson, Şklovski, Eliade, Balzac, Flaubert, Manganelli, Pessoa, Charles Juliet, Dai Sijie, Nicole Avril, Pascal Picq, Philippe Sollers sayılabilir.

Roland Barthes'ın
YKY'deki kitapları:

Göstergebilimsel Serüven (*1993*)
Göstergeler İmparatorluğu (*1996*)
Roland Barthes (*1998*)
Yazı Üzerine Çeşitlemeler – Metnin Hazzı (*2006*)
Bir Deneme Bir Ders: Eiffel Kulesi ve Açılış Dersi (*2008*)
Yazının Sıfır Derecesi ~ Yeni Eleştirel Denemeler (*2009*)
Yas Günlüğü (*2009*)
Çin Yolculuğu Defterleri (*2012*)
Eleştirel Denemeler (*2013*)
Dilin Çalışma Sesi (*2013*)
Görüntünün Retoriği, Sanat ve Müzik (*2014*)

ROLAND BARTHES

YAS GÜNLÜĞÜ

26 Ekim 1977 - 15 Eylül 1979

Metni düzenleyen ve notlarla açıklayan
Nathalie Léger

Çevirenler
Mehmet Rifat – Sema Rifat

Günlük

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 2958
Edebiyat - 884

Yas Günlüğü / Roland Barthes
Özgün adı: Journal de deuil
Metni düzenleyen ve notlarla açıklayan: Nathalie Léger
Çevirenler: Mehmet Rifat - Sema Rifat

Kitap editörü: Korkut Erdur

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi
A Blok Kat: 2 34310 Haramidere / İstanbul
Telefon: (0 212) 412 17 00
Sertifika No: 12026

Çeviriye temel alınan baskı: Seuil, 2009
1. baskı: İstanbul, Ağustos 2009
2. baskı: İstanbul, Aralık 2016
ISBN 978-975-08-1650-5

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2015
Sertifika No: 12334
© Éditions du Seuil/Imec 2009

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş • 7

Yas Günlüğü
26 Ekim 1977- 21 Haziran 1978 • 9

Günlüğün Devamı
24 Haziran 1978- 25 Ekim 1978 • 163

[Günlüğün Devamı, Yeniden]
4 Kasım 1978- 15 Eylül 1979 • 221

Tarihsiz Birkaç Fragman • 255

"Anneciğim" Üstüne Birkaç Not • 259

Sunuş

Roland Barthes, annesinin 25 Ekim 1977'de ölümünden bir gün sonra bir "Yas Günlüğü" tutmaya başlar. Standart boyuttaki kâğıtları dörde bölerek hazırladığı ve çalışma masası üzerinde her zaman bir miktar bulundurduğu fişlere mürekkepli kalemle, bazen de kurşunkalemle yazar.

Bu Günlüğü tuttuğu dönemde Roland Barthes Collège de France'taki "Le Neutre" ("Yansız-Olan") konusunda verdiği dersi (Şubat-Haziran 1978) hazırlamakta, "Longtemps, je me suis couché de bonne heure" ("Uzun zaman, geceleri erkenden yattım") [Aralık 1978] başlığını koyduğu konferansının metnini kaleme almakta, değişik gazete ve dergilerde çok sayıda yazı yayımlamakta, 1979'un Nisan ve Haziran ayları arasında La Chambre claire*'i (Aydınlık Oda) yazmakta, 1979 yazı boyunca "Vita Nova" ("Yeni Hayat") adlı [roman] tasarısının birkaç sayfasını kâğıda geçirmekte ve yine Collège de France'ta iki dönem boyunca (Aralık 1978-Şubat 1980) vereceği "La Préparation du roman" ("Romanın Hazırlanışı") derslerinin hazırlığını yapmaktadır. Her biri açıkça annesinin ölümünün etkilerini taşıyan bütün bu önemli yapıtların ana kaynağında da "Yas Günlüğü"nün fişleri yer alır.*

"Yas Günlüğü"nün fişlerini Roland Barthes büyük bir bölümüyle Paris'te ve kimi kez erkek kardeşi Michel ve karısı Rachel'le birlikte tatil yaptığı Bayonne yakınlarındaki Urt'te kaleme almıştır. Günlüğün ritmi arasına bazı yolculuklar, özellikle de Barthes'ın ders vermek üzere düzenli olarak davet edildiği ve gitmekten zevk aldığı Fas'a yolculuklar katılır. IMEC'in (Institut Mémoires de l'édition contemporaine) arşivinde koruma altına alınmış olan "Yas Günlüğü", burada, tek tek

fişler halinde ve bütünüyle verilmiştir; tarihsel sıralamada bir kayma görüldüğünde söz konusu fişler kronolojik düzene konmuştur. Boyutları nedeniyle fişlerde her zaman kısa, özlü bir anlatıma yer verilmiş, ama bazıları önlü arkalı olarak kaleme alınmış, ve kimi kez de metinler birçok fişin ön yüzünde sürdürülmüştür. Kişi adlarına ilişkin olan ve Barthes'ın yakınlarını belirten kısaltmalar aynen kendisinin verdiği biçimiyle tutulmuştur. Günlükteki köşeli ayraçlar Roland Barthes'a aittir. Sayfa altlarındaki bazı notlarla da metnin bağlamı aydınlatılmaya ya da telmihler belirgin kılınmaya çalışılmıştır.*

[Roland Barthes'ın annesi] Henriette Binger 1893'te doğdu. Yirmi yaşındayken Louis Barthes'la evlendi. Genç yaşta, yirmi iki yaşında anne oldu, yirmi üç yaşındayken de kocasının savaşta ölmesi üzerine dul kaldı. Seksen dört yaşında hayata gözlerini yumdu.

Burada okumakta olduğunuz "Yas Günlüğü", yazarı tarafından tamamlanmış bir kitap değil, onun yazmayı arzuladığı bir kitabın varsayımsal biçimidir: Günlük bu haliyle o sıralarda kaleme aldığı yapıtlarının hazırlanmasına katkıda bulunmuştur ve bu özelliğiyle de onları aydınlatmaktadır[1].

N. L.

* Günlüğün 22 Mart 1978 ile 12 Nisan 1978, 18 Nisan 1978, 21 Nisan 1978, 18 Temmuz 1978, 20 Temmuz 1978 tarihli bölümleri çeviri aşamasında tarafımızdan kronolojik düzene konmuştur. Ayrıca, "Günlüğün Devamı, Yeniden" başlıklı bölümün başlangıç tarihi 25 Ekim 1978 olarak belirtilmiş, oysa 4 Kasım 1978 olacaktır; bunu da düzelterek verdik. (ç.n.)

1 Bu kitap Bernard Comment ile Éric Marty'nin dostça işbirliğiyle yayına hazırlanmıştır.

Yas Günlüğü

26 Ekim 1977 – 21 Haziran 1978

26 Ekim 1977

Evliliğin ilk gecesi.
Peki ama yasın ilk gecesi?

27 Ekim

– Kadın bedenini tanımadınız siz!

– Annemin bedenini tanıdım ben, o hastayken, sonra da ölüm döşeğinde.

27 Ekim

Her sabah, saat 6.30'a doğru, dışarısı kapkaranlıkken, demirden çöp kutularının gürültüsü.

Yatışmış bir halde şöyle derdi o: Gece bitti neyse (geceleri acı çekmişti, tek başına, korkunç bir şeydi bu).

Bir insan ölür ölmez, delicesine ileriki günlerin hazırlığına girişilmesi (mobilyaların değiştirilmesi, vb.): ileriki-günler-manisi.

27 Ekim

Kim bilir, belki de biraz parıltılı sözler vardır bu notlarda?

27 Ekim

– SS: Seni ele alacağım, soğukkanlılık kürü yaptıracağım sana.

– RH: Altı aydır bunalmıştın, biliyordun çünkü. Yas, depresyon, iş, vb. – Ama bunlar kibarca, usulünce söylenmişti.

Sinirlilik hali. Yok hayır, yas (depresyon) hastalıktan çok farklı bir şey. Neyimin geçmesi isteniyor ki? Neyi bulmak için, hangi durumu? Hangi yaşamı? İş, çalışma varsa eğer, yaratılacak olan *yavan* bir varlık değil ama *manevi* bir varlıktır, *değer*in bir öznesidir – bütünleşmenin değil.

27 Ekim

Ölümsüzlük. Bu tuhaf, kuşkucu tutumu, hiç duymadım ben: Bilmiyorum.

27 Ekim

Herkes bir yasın yoğunluk derecesini kestirmeye çalışıyor – hissediyorum bunu. Ama ne dereceye ulaştığını ölçmek olanaksız (saçma, çelişkili işaretler).

27 Ekim

– "Bir daha asla, bir daha asla!"

– Ama yine de çelişki söz konusu: Bu "bir daha asla" sonsuz değildir, çünkü siz de öleceksiniz bir gün.

"Bir daha asla" ölümsüzün sözüdür.

27 Ekim

Çok kalabalık bir toplantı. Giderek artan, kaçınılmaz boş sözler. Onu düşünüyorum, yan odada o. Her şey çatırdıyor.

Büyük, uzun yasın görkemli başlangıcı bu.

İki gündür ilk kez kendi ölümümün *kabul edilebilirliği* düşüncesi var kafamda.

28 Ekim

Anneciğimin* cenazesini (JL ve refakatçi ile birlikte) Paris'ten Urt'e götürüyoruz: Sorigny'de (Tours'u geçtikten sonra) herkesin gittiği adı kötüye çıkmış küçük bir kahvede yemek molası veriyoruz. Refakatçi orada Haute-Vienne'e cenaze götüren bir "meslektaş"ına rastladı ve onunla yemek yedi. Ben Jean-Louis ile meydan tarafında (ölülerin anısı için yapılmış o korkunç anıtın bulunduğu yerde) biraz yürüyorum: sıkıştırılmış toprak, yağmur kokusu, yoksul taşra. Ama yine de bir yaşam zevki gibi (yağmurun hoş kokusu nedeniyle), özgürlüğü ilk hissediş, tıpkı kısacık bir çarpıntı gibi.

* Roland Barthes'm annesinden "mam." (Fransızca'da "anne" anlamına gelen *maman* sözcüğünün sevgi bağını pekiştiren kısaltılmış biçimi) diye söz ettiği her yerde biz de aynı sevgi bağını belirtebilmek için "anneciğim" deyişini kullandık. (ç.n.)

29 Ekim

Tuhaf şey, o kadar iyi bildiğim, anı'nın özü, zerresi olduğu söylenen sesi, onun sesini ("ses tonundaki o canım dalgalanmayı...") duymaz oldum. Sınırlı bir sağırlık gibi...

29 Ekim

"Acı çekmiyor o artık" cümlesindeki "o" neye, kime gönderiyor? Ne anlama geliyor bu şimdiki zaman?

29 Ekim

Onun benim için "her şey" olmadığı düşüncesi – şaşırtıcı ama üzücü değil. Yoksa *yapıt* veremezdim, yazamazdım. Onun bakımını yaptığımdan beri, altı aydır, gerçekten de benim için "her şeydi" o, yazmış olduğumu da tümüyle unutmuştum. Çılgıncasına ona aittim yalnızca. Eskiden o benim yazabilmem için kendisini saydamlaştırırdı.

29 Ekim

Bu notları kaleme alırken içimdeki *sırandanlığa* bel bağlıyorum.

29 Ekim

Onun ölümünden önceki (hastalığı sırasındaki) arzularım şimdi artık gerçekleşemez, çünkü bu durumda bunları gerçekleştirmeme onun ölümü olanak vermiştir anlamı doğacaktır–benim arzularım açısından onun ölümü kurtarıcı olabilecektir bir anlamda. Ancak onun ölümü değiştirdi beni, eskiden arzuladıklarımı arzulamıyorum artık. Yeni bir arzunun, onun ölümünden sonraki bir arzunun oluşmasını beklemek gerek–bunun oluşacağını farz edelim.

29 Ekim

Yasın *ölçü*sü.

(Larousse Memento): Bir babanın, bir annenin yası için on sekiz ay.

30 Ekim

Urt'te: hüzünlü, uysal, *derinlere dalmış* (gerginlikten uzak) bir haldeyim.

30 Ekim

... bu ölüm beni tamamıyla yıkmasın demek, hiç kuşku yok ki, çılgıncasına, delicesine yaşamak istiyorum ve kendi ölümümden korkum hiç geçmedi, varlığını hep korudu anlamına geliyor.

30 Ekim

Birçok kişi beni hâlâ sever, ama artık benim ölümüm hiçbirini öldürmez.

– yeni olan da işte burada yatar.

(Peki ama ya Michel?)

31 Ekim

Edebiyat yaparım korkusuyla –ya da böyle olmadığından emin olmaksızın– ondan söz etmek istemiyorum – her ne kadar edebiyat bu gerçeklerden kaynaklanıyorsa da.

31 Ekim

Pazartesi saat 15 – Eve ilk kez yalnız olarak girdim. Nasıl yaşayabileceğim ben burada tek başıma. Ve de aynı anda burayla değiştirilebilecek yedek hiçbir yerin bulunmayışı gerçekliği.

31 Ekim

Bir yanım umutsuzluk içinde bekliyor, *aynı anda* da bir başka yanım en önemsiz işlerimi kafaca düzene koymak için çırpınıyor. Bunu bir *hastalık* olarak hissediyorum ben.

31 Ekim

Kimi kez, kısacık bir süre, bembeyaz bir an –duyarsızlık anı gibi–; unutma anı değil. Ürkütüyor bu beni.

31 Ekim

Sokakta insanların çirkinliğini ya da güzelliğini görmedeki yeni, garip keskinlik.

1 Kasım

Beni en çok şaşırtan şey: Plakalar halindeki parça parça yas – tıpkı bedendeki yer yer sertleşmeler gibi.

[Bu da derinlik yok anlamına gelir. Yüzey plakaları – ya da daha doğrusu her plaka bir bütün. Bloklar halinde.]

1 Kasım

"Dalgın" –ve ruhsuz gibi– olduğum anlar (konuşur, gerektiğinde şaka yaparım); bunu aniden beliren ve gözyaşlarına varan dayanılmaz duyarlıklar izler.

Duyunun kararsızlığı: Duyarsız olmadığım, dışa yansıyan ve kadınsı ("yüzeysel") telaşa, heyecana bağlı olmadığım söylenebileceği gibi ("gerçek" acının ciddi görüntüsünün tersine), iyice umutsuz olduğum, belli etmemek için kendimle mücadele ettiğim, çevreme kasvet yaymamak için çabaladığım, ama zaman zaman dayanamayıp "yıkıldığım" söylenebilir.

2 Kasım

Bu notlardaki şaşırtıcı yan, *zihin çevikliğ*inin pençesinde yıkıma uğramış bir öznenin var olmasıdır.

2 Kasım

(Akşam, Marco ile)
Şimdi artık tuttuğum yasın *kaotik* olacağını biliyorum.

3 Kasım

Bir yandan, benden bütün, bütün yası tam olarak tutmamı istiyor (ama isteyen o değil de ben kendim bunu kendimden istemeyi ona yüklüyorum). Öte yandan da bana yasımı hafifletmeyi, yaşamayı öğütlüyor, tıpkı hâlâ bana "git canım, dışarı çık, eğlen..." dermiş gibi (işte o zaman da gerçekten kendisi oluyor).

4 Kasım

Bu sabah içinde bulunduğum yası hafifletme öğüdü düşüncesine, duygusuna Éric yeniden okuduğu Proust'ta (anlatıcı ile büyükanne arasında) rastladığını söyledi bugün.

4 Kasım

Bu gece ilk kez rüyamda gördüm onu; uzanmış yatıyordu, ama hasta falan değil, Uniprix'den alınmış pembe geceliği vardı üstünde...

4 Kasım

Bu gün, saat 17'ye doğru, her şey aşağı yukarı halledildi; yalnızlık tam anlamıyla çöktü, bütün ağırlığıyla; benim kendi ölümümden başka bir son yoktu artık.

Boğazım düğümlendi. Sıkıntıdan kendime bir bardak çay yaptım, bir iki satır mektup yazdım, bir iki şeyin yerini düzelttim – kötü bir şey ama, sanki düzene konmuş, "bana ait" evden *zevk alıyormuşum* gibi; ama bu zevk alma da umutsuzluğuma uygun düşüyordu.

Bütün bunlar her türlü çalışmadan *kopuş* anlamını taşır.

4 Kasım

Saat 18'e doğru: Evin içi sıcak, hoş, aydınlık, tertemiz. Ben öyle olsun istiyorum, enerjiyle, sadakatle (*buruk* bir zevk alıyorum bundan): Artık sonsuza dek kendi kendimin annesiyim ben, bu hep böyle sürecek.

5 Kasım

Hüzünlü bir öğle sonrası. Kısa bir alışveriş. Pastaneden kurabiye alıyorum (anlamsız bir iş). Kadın müşteriye bakan tezgâhtar kız *İşte*, buyurun* diyor. Annemin bakımını yaptığım sıralarda kendisine bir şey götürürken söylediğim sözdü bu. Bir keresinde, son günlerine doğru, yarı bilinçsiz bir halde yinelemişti yankı gibi, *İşte* (*Buradayım*, bütün yaşamımız boyunca birbirimize söylediğimiz sözdü bu).

Tezgâhtar kızın söylediği bu söz gözlerimi yaşartıyor. Uzun süre ağlıyorum (ses geçirmez daireye girip).

Böylelikle yasımı belli sınırlar içinde tutabilirim.

Yas doğrudan doğruya yalnızlık içinde, ampirik olanın içinde, vb. değildir; bu noktada benim için bir kolaylık, soğukkanlılık söz konusu, bu da benim insanların düşündüklerinden daha az acı çektiğime inanmalarını sağlıyor olmalı. Tuttuğum yas, sevgi ilişkisinin, "birbirimizi seviyorduk"un yeniden zedelendiği yerde bulunuyor. En yakıcı nokta en soyut noktada yer alıyor...

* Fransızca *voilà*: yerine göre, "işte, buyurun, tamam, işte oldu, işte buradayım, işte geldim", vb. anlamlarında sözcük. (ç.n.)

6 Kasım

Pazar sabahı keyfi. Yalnızım. Evde onsuz ilk pazar sabahı. Bütün hafta boyunca günlerin geçişini hissediyorum. Onsuz geçen zamanların uzun akışıyla karşı karşıyayım.

6 Kasım

Çok şey anladım (dün): Beni huzursuz eden şeyin önemsizliğini (yerleşme, dairenin konforu, gevezelikler, hatta kimi zaman dostlarla gülüşmeler, tasarılar, vb.) anladım.

Benim tuttuğum yas, bir yaşam düzeninin değil de sevgi ilişkisinin yası. Kafamda beliren sözcükler (sevgi sözcükleri) aracılığıyla bana ulaşıyor...

9 Kasım

Yasta yaşamayı iyi kötü sürdürüyorum.

Yakıcı nokta durmadan sabit biçimde geri geliyor: Son nefesini verirken bana söylediği, beni boğan acının soyut ve dayanılmaz merkezi olan o sözler ("R'ciğim, R'ciğim" –"Buradayım"– "Rahat oturmamışsın").

– Katışıksız yas, yaşam değişikliğine, yalnızlığa, vb'ne hiçbir şey borçlu olmayan yas. Sevgi ilişkisinin upuzunluğu, apaçıklığı.

– Giderek daha az yazmak, daha az anlatmak; hiç olmazsa bu var (ama onu da dile getirebileceğim kimse yok).

10 Kasım

"Cesaret" temenni ediyorlar. Ama cesaret zamanı, onun hasta olduğu zamandı, acılarını, hüzünlerini görüp onun bakımını yaptığım ve ağladığımı gizlemem gerektiği zamandı. Her an bir karar almak, bir yüz ifadesi takınmak gerekiyordu. İşte cesaret oydu. – Şimdiyse *cesaret, yaşamayı-istemek* demektir, bu da bizde fazlasıyla var.

10 Kasım

Onun yokluğunun *soyut* doğası tarafından şaşkına döndürülmüşüm ama yine de yakıcı, yürek parçalayıcı bir şey bu. Buradan da soyutlamanın ne demek olduğunu daha iyi anlıyorum: Soyutlama yokluk ve acıdır, yokluğun acısıdır – belki de sevgidir kim bilir?

10 Kasım

Rahatsızım ve neredeyse suçluluk duyuyorum çünkü kimi kez tuttuğum yasın bir telaşa, heyecana indirgendiğini sanıyorum.

Ama bütün yaşamım boyunca telaşlı, heyecanlı değil miydim ben?

11 Kasım

Yalnızlık = Evinde kendisine "şu saatte dönerim" denebilecek ya da "işte, döndüm" diye telefon edilebilecek (ya da denebilecek) birinin bulunmayışı.

11 Kasım

Korkunç bir gün geçirdim. Giderek daha mutsuzum. Ağlıyorum.

12 Kasım

Bugün doğum günüm benim; hastayım ve bunu ona söyleyemiyorum – söyleyemem de artık.

12 Kasım

[Aptalca bir şey]: Souzay'in şarkısı* "Yüreğimde korkunç bir acı"yı dinlerken hıçkıra hıçkıra ağlıyorum.

* Oysa eskiden alay ederdim bu şarkıyla[1]

1 Bkz. "L'art vocal bourgeois", *Mythologies*, Seuil, 1957, s. 189-191. (Türkçe çevirisi: "Kenter Ses Sanatı", *Çağdaş Söylenler*, İstanbul, Metis, 4. baskı, 1998; çeviren: Tahsin Yücel; ç.n.)

14 Kasım

Bir bakıma, kederimi açıklamak için Anne Statüsüne Yakarma'ya karşı direniyorum.

14 Kasım

Uzaktan pek çok kişinin onun ne olduğunu, bizim ne olduğumuzu, "RB"deki[1] sunuluş biçiminden anlamış olduğunu mektuplar yoluyla görmek hoş bir şey. Demek ben bunu başarmışım, şimdi de iyilik tarafına yazılıyor.

1 *Roland Barthes par Roland Barthes*, Paris, Seuil, 1975. (Türkçe çevirisi: *Roland Barthes*, İstanbul, YKY, 1998, 3. baskı, 2015; çeviren: Sema Rifat; ç.n.)

15 Kasım

Bir dönem vardır, ölüm *olay*dır, başa-gelen-şey'dir, ve bu özelliğiyle de harekete geçirir, ilgi çeker, gerer, etkin kılar, kasar. Sonra günün birinde artık bir olay olmaktan çıkar, bambaşka bir süredir artık, üst üste yığılıp sıkıştırılmıştır, anlamsızdır, anlatılmamıştır, iç karartıcıdır, çaresizdir: Gerçek yas hiçbir anlatma diyalektiğine elverişli değil.

15 Kasım

Ya acı çekiyorum ya da keyifsizim,
kimi kez de yaşam dalgaları yükseliyor içimden

16 Kasım

Şimdi her yerde, sokakta, kahvede her bireyi *ölecek* tür, kaçınılmaz olarak, yani tam olarak *ölümlü* tür diye görüyorum. – Ve yine hiç kuşku yok ki onları bu durumdan *habersizmiş* gibi görüyorum.

16 Kasım

Kimi kez arzular (sözgelimi Tunus'a yolculukta) dalga dalga geliyor; ama bunlar *önce*'nin arzuları – sanki bir başka döneme ait gibiler; *bir başka kıyı*dan, bir başka ülkeden, önceki ülkeden geliyorlar. Bugünse, düz, iç karartıcı –neredeyse su kaynaklarından yoksun– ve anlamsız bir ülke.

17 Kasım

(Keder krizi)
(çünkü V., anneciğimi Rueil'de gördüğünü yazıyor, *griler giymiş*)

Yas: Tüyler ürpertici bölge, *artık korku duymadığım*.

18 Kasım

Yası *açığa vurmamak* (ya da en azından buna aldırmamak), ama içerdiği sevgi ilişkisine *kamusal* alışkanlıkları zorla kabul ettirmek.

19 Kasım

[Statülerin birbirine karışması]. Aylarca annesi oldum ben onun. Sanki kızımı kaybetmişim gibi (bundan daha büyük acı olur mu? hiç düşünmemiştim doğrusu).

19 Kasım

Bana söylediği o sözleri anımsamanın gün gelip de artık beni ağlatmayacak olabilmesini ürkütücü bir şey diye görüyorum...

19 Kasım

Paris'ten Tunus kentine yolculuk. Bir dizi uçak arızası. Evlerine, Kurban Bayramı için dönen kalabalık Tunuslu kafilesi arasında havaalanlarında bitmez tükenmez gecikmeler. Neden bu arızalar gününün felaketi, yaşadığım yasa çok iyi eşlik ediyor?

21 Kasım

Şaşkınlık, mirasçısız kalma, iç sönüklüğü: Yalnızca "istek uyandıran şey" olarak yazı imgesi dalga dalga geliyor, sığınak, "kurtuluş", tasarı, kısaca "sevgi", sevinç olarak. Samimi sofu kadının da "Tanrı"sına karşı aynı duygular içinde olduğunu sanıyorum.

21 Kasım

Eskisi gibi çene çalmadaki, bir şeyle ilgilenmedeki, gözlem yapmadaki, yaşamı eskiden olduğu gibi sürdürmedeki rahatlığım ile kederin sancıları arasındaki hep o acı verici (gizemli olduğu için anlaşılmaz) uyumsuzluk. "Düzeni" daha fazla "bozulmuş" olmamanın yarattığı ek bir acı. Ama belki de bir önyargıdandır çektiğim bu acı.

21 Kasım

Anneciğimin ölümünden bu yana bir tür sindirim zafiyeti çekiyorum – sanki hastalık beni, onun bana en çok özen gösterdiği yerimden, beslenmemden vurmuş gibi (aylardır yemeği artık kendisi hazırlamıyor olsa bile).

21 Kasım

Şimdi artık Depresyonun nereden gelebileceğini biliyorum: Bu yaz tuttuğum günceyi[1] yeniden okurken aynı anda hem "büyülendim" (donup kaldım) hem de hayal kırıklığına uğradım. Demek ki, yazı en üst derecesinde yine de basit bir şey. Depresyon, benim, kederin derinliklerinde, yazıya bile sarılamayacağım sırada gelecek.

1 Roland Barthes 1977 yazında tuttuğu bu güncenin birkaç sayfasını yayımlamıştı: "Délibération", *Tel Quel*, sayı 82, Kış 1979 [sonradan *Essais critiques IV: Le Bruissement de la langue*, Paris, Seuil, 1984 , s. 399-413; Türkçe çevirisi: *Dilin Çalışma Sesi*, İstanbul, YKY, 2013; ç.n.].

21 Kasım
akşam

"Her yerde canım sıkılıyor"

23 Kasım

Gabes'te korkunç akşam (rüzgâr, kara bulutlar, içler acısı bungalovlar, Chems* otelinin barında folklor gösterisi): Artık düşüncede hiçbir yere sığınamıyorum: Ne Paris'te, ne yolculukta. Sığınacak yerim yok artık.

* Okunuşu "Şems". (ç.n.)

24 Kasım

Şaşkınlığım – ve sanki tedirginliğim (keyifsizliğim) aslında bir eksiklikten değil de (ben bunun bir eksiklik olduğunu söyleyemem, hayatım karmakarışık durumda değil) bir *yara*dan, sevginin yüreğini acıtan bir şeyden kaynaklanıyor.

25 Kasım 1977

+ kendiliğindenlik

Benim *kendiliğindenlik* dediğim şey şu: Sözgelimi, annemin, zayıflamış bilincinin derinlerinden hareketle, kendi ıstırabını düşünmeksizin bana "Rahat değilsin, rahat oturmamışsın sen" dediği (çünkü onu tabureye oturmuş, yelpazeyle serinletiyorum) o *uç* durumdur yalnızca.

26 Kasım

Yasın *kesintili* olma özelliği beni tamamen korkutuyor.

28 Kasım

Kime şu soruyu sorabilirim (yanıt almak umuduyla)?

İnsanın, artık sevdiği kişi hayatta olmadan yaşayabilmesi onu sanıldığından daha az sevmiş olduğu anlamına mı gelir (...)?

28 Kasım

Soğuk, gece, kış. Sıcak bir yerdeyim ama yine de yalnızım. Bu yalnızlık içinde *doğal olarak* var olmaya, harekete geçmeye, çalışmaya alışmam *gerekeceğini* anlıyorum, "yok oluşun varlığı" eşliğinde ve onun tarafından *yakalanmış* olarak.

29 Kasım

Neutre'e[1] (Yansız-Olan) bakılacak ve notlar alınacak. Kararsızlık (Yansız ve Şimdi).

1 Burada "Le Neutre" (Yansız-Olan) ile ilgili derslerin (Collège de France, 18 Şubat-3 Haziran 1978) hazırlanmasını sağlayan büyük fiş dosyasındaki girişlerden biri söz konusu. Bkz. Roland Barthes, *Le Neutre*, Paris, Seuil/IMEC, "Traces écrites" dizisi, metni düzeyen, notlarla açıklayan ve sunan Thomas Clerc, 2002. Özellikle "L'actif du neutre" (s. 116) ya da "L'oscillation" (s. 170) başlıklı altbölümlere bakılabilir.

29 Kasım

—» "Yas"

AC'ye kederimin nasıl kaotik, sapkın durumda olduğunu; zamana boyun eğen, diyalektik hale gelen, aşman, "düzene giren" yaygın –ve psikanalitik– bir yas fikrine hangi bakımdan direndiğini anlattım. Keder hemen her şeyi zapt etmedi – ama yine de aşınmak nedir bilmiyor.

– AC'nin yanıtıysa şöyle oldu: Yas denilen de işte budur. (Böylece, Bilmenin, İndirgemenin öznesi olarak oluşur)

– Ben bundan dolayı acı çekiyorum. Kederimin *indirgenmesine –genelleştirilmesine* – Kierkegaard[1]– katlanamıyorum: Sanki *insanlar* onu benden çalıyorlarmış gibi.

1 "Konuşmaya başlar başlamaz genel olanı dile getiriyorum, susarsam hiç kimse beni anlayamaz." Søren Kierkegaard, *Crainte et Tremblement*, Fransızcaya çeviren P.-H. Tissau, Jean Wahl'in önsözüyle, Aubier-Montaigne, "Philosophie de l'esprit" dizisi, s. 93. Roland Barthes sık sık bu metne gönderme yapmıştır.

29 Kasım

→ "Yas"

[AC'ye şunu anlattım]

Yas: Aşınmaz, aşınmaya, zamana boyun eğmez. Kaotiktir, sapkındır: *keder anları/hayattaki sevgi anları* şimdi ilk günkü kadar *taze*.

Özne (olan ben) *şimdi*'den başka bir şey değil, *şimdi*'den başka zamanda değil. Bütün bunlar ≠ psikanaliz: ondokuzuncu yüzyıl anlayışı: yani Zamanın, yer değiştirmenin felsefesi, Zamanın etkisiyle değişikliğe uğrama (kür); organizmacılık.

Bk. Cage[1].

1 "Şimdi" kavramı, Amerikalı besteci John Cage'in araştırmasındaki temel öğelerden biridir. Özellikle bkz. John Cage'in Daniel Charles ile yaptığı söyleşiler: *Pour les oiseaux*, Belfond, 1976; bu yapıt Roland Barthes'm kitaplığında yer alıyordu.

30 Kasım

Yas dememeli. Fazlaca psikanalitik oluyor. Ben *yasta* değilim. Kederliyim.

30 Kasım

Vita nova[1], temel bir davranış olarak (kesintiye uğratmak – ilk hızıyla süren şeyi kesintiye uğratma gerekliliği).

Çelişkili iki yol olasıdır:
1) Özgürlük, Sertlik, Gerçeklik
(eski halimi alt üst etmek)
2) Aşırı hoşgörü, Merhamet
(eski halimi daha belirgin kılmak)

1 Roland Barthes'taki bu *vita nova* arzusu, sevilen varlık için tutulan yasın gerektirdiği bu kesinlikle yepyeni hayat, aşkı ve yası dile getirmek için *Vita Nova* ile anlatısal ve şiirsel bir biçim yaratan Dante'nin çabasına gönderir açıkça. 1979 yazında Roland Barthes *Vita Nova* başlığı altında, "anneciğinin" başlıca kahramanlarından biri olacağı tasarıyı kaleme alacaktır. Bkz. *Œuvres complètes*, cilt V, s. 1007-1018.

30 *Kasım*

Kederin her "an"ını, yasımı ilk olarak *yaşamış olduğum* an sanıyorum.

Bu da şiddetin, bütünlüğünden bir şey kaybetmediği anlamına gelir.

3 Aralık

[Emilio gecesi FM Banier ile]

Giderek karşılıklı konuşmadan kaçıyorum (küçümsediğim için sustuğumu sanmaları da bana acı veriyor). FMB (sonradan yerine Youssef geçecek) güçlü (hem de ustaca) bir değerler, kodlar, çekicilikler, üsluplar *sistem*i oluşturuyor ama bu sistemin dayanıklılığı ölçüsünde ben kendimi bunun dışında hissediyorum. O zaman da yavaş yavaş mücadele etmez oluyorum artık, uzaklaşıyorum, kendi imajımdan kaygı duymaksızın. Bu böylece, mondenliğe karşı önce hafif, daha sonra kesin bir sevgisizlik davranışıyla başlıyor. Giderek bu gelişmeye, içimde canlılığını koruyan şeyin özlemi, anneciğimin özlemi karışıyor. Sonunda da bir keder *çukur*una yuvarlanıyorum.

5 Aralık

[JL'yi kaybediyorum duygusu – benden uzaklaşıyor duygusu]. Onu kaybetseydim acımasızca *Ölüm Bölgesi*ne gönderilirdim, itilirdim.

7 Aralık

Şimdi, beklenmedik bir anda, patlayan bir kabarcık gibi içimde bir şey iyice belirginleşiyor: *O yok artık, o yok artık*, sonsuza dek ve tamamen. Donuk bir şey bu, sıfatı yok – *anlamsız* olduğu (yorumlama olanağı bulunmadığı) için baş döndürücü.

Yeni bir acı.

7 Aralık

Ölümün basit sözcükleri:
– "Olamaz!"
– "Neden, neden?"
– "Sonsuza dek"
vb.

8 Aralık

Yas: Ezilme, tıkanma (bu da bir "doluluk" gerektirir) değil de acı yüklü bir yatkınlık söz konusu: Bir "yaşam duygusu"nun gelmesini beklerken, gözlerken *alarm durumu*ndayım.

9 Aralık

Yas: Keyifsizlik, *olası bir duygusal şantajdan yoksun* durum.

11 Aralık

Bu sessiz Pazar sabahında en koyu karanlığın tam içindeyim:

Şimdi benliğimde yavaş yavaş şu ciddi (umutsuz) tema yükseliyor: Bundan böyle hayatıma hangi yönü vereceğim?

27 Aralık 1977

Urt

Şiddetli ağlama krizi
(Rachel ve Michel ile birlikte bir tereyağı ve tereyağı kabı konusunda). 1) Bir *başka* "çiftin evinde" yaşamak zorunda olmanın sıkıntısı. Burada, Urt'te her şey bana *onun* evindeki eşyaları, *onun* evini anımsatıyor. 2) Her (evli) çift bir bütün oluşturur, tek başına yaşayan ise bunun dışında kalır.

29 Aralık 1977

Yasımın *betimlenemez-olan* yanı benim onu isteri haline getirmememden kaynaklanıyor: Sürekli, çok özel bir keyifsizlik bu.

1 Ocak 1978

Urt.

Yoğun ve sürekli keder; devamlı aşırı duygululuk. Yas daha da kötüleşiyor, derinleşiyor. Ne tuhaf, başlangıçta yeni durumu (yalnızlığı) dikkatle incelemeye bir tür ilgi duyuyordum.

8 Ocak

Herkes "çok nazik"–ama yine de ben kendimi yalnız hissediyorum. ("Yalnız bırakılmışlık hastalığı").

16 Ocak 1978

Durumumla ilgili artık çok fazla not alamıyorum –ama şunu belirtebilirim: sıkıntı– sıkıntıyla kesintiye uğrayan sürekli keyifsizlik (bugünse sıkıntı. Keyifsizlik yazılmaz).

Her şey aşırı duygulandırıyor beni. Küçük bir şey bile bende terk edilmişlik duygusu yaratıyor.

Başkalarına, başkalarının yaşama-isteğine, başkalarının dünyasına güçlükle katlanıyorum. Başkalarından uzaklaşma kararı çekici geliyor bana [Y'nin dünyasına artık katlanamıyorum].

16 Ocak 1978

Benim dünyam donuk bir dünya. Orada hiçbir şey gerçek anlamıyla yankılanmıyor – hiçbir şey billurlaşmıyor.

17 Ocak 1978

Bu gece kâbuslar gördüm: Anneciğim sıkıntılar içindeydi.

18 Ocak 1978

Çaresi-bulunmaz-olan beni aynı zamanda hem çok üzer hem de bastırır (mademki olan oldu, o halde ıstıraba karşı hiçbir isterik *şantaj* olasılığı yok).

22 Ocak 1978

Ben yalnızlığı istemiyorum ama yalnızlığa gereksinim duyuyorum.

12 Şubat 1978

Katlanması zor (sevimsiz, cesaret kırıcı) bir *gönül yüceliği eksikliği* duygusu. Acı duyuyorum.

Bunu anneciğimin imajıyla ilişkilendirmek geliyor ancak elimden, ne kadar da yüce gönüllüydü (bana sen iyi yüreklisin derdi).

O, aramızdan ayrıldıktan sonra bu yok oluşu bir tür "iyilik" yetkinliğiyle, her türlü bağnazlıktan, her türlü kıskançlıktan, her türlü narsisizmden uzaklaşmakla yücelteceğimi sanıyordum. Ama giderek daha az "soylu", daha az "yüce gönüllü" oluyorum.

12 Şubat 1978

Kar, çok kar var Paris'te; tuhaf şey.

Kendi kendime şöyle diyorum ve bundan da acı duyuyorum: O artık asla bunu göremeyecek, ben bunu asla ona anlatamayacağım.

16 Şubat 1978

Bu sabah yine kar var, Radyo'da lied'ler çalıyor. Bu ne hüzün! – Hasta olduğum, okula gitmediğim ve onunla olmaktan mutluluk duyduğum sabahları düşünüyorum da.

18 Şubat 1978

Yas: Değişmeyen ve zaman zaman ortaya çıkan bir şey olduğunu öğrendim: *Aşınmıyor* çünkü sürekli değil.

Kesintiye uğramalar, başka bir şeye doğru şaşkınca sıçramalar eğer monden bir sıkıntıdan, bir nezaketsizlikten kaynaklanmıyorsa depresyon artar. Ama eğer bu "değişiklikler" (zaman zaman olma özelliğini, durumunu sağlayan şeyler) suskunluğa, içine atmaya doğru gidiyorsa, yas yarası daha yüksek bir düşünceye geçer. *Üzüntüden Çılgına Dönmenin Bayağılığı ≠ Yalnızlığın Soyluluğu*.

18 Şubat 1978

Anneciğimin ölümünün beni "güçlü" biri yapacağını sanıyordum çünkü monden olanın duyarsızlığına razı olacaktım: Ama tam tersi oldu: Şimdi eskisinden daha da kırılganım (terk edilmişlik durumundaki bir hiç için normal bu).

21 Şubat 1978

[Bronşit oldum. Anneciğimin ölümünden beri yakalandığım ilk hastalık.]

Bu sabah sürekli anneciğimi düşündüm. Bulantı verici hüzün. Çaresi-bulunmaz-olanın yarattığı bulantı.

2 Mart 1978

Anneciğimin ölümüne katlanmamı sağlayan şey, özgürlükten bir tür haz duymaya benziyor.

6 Mart 1978

Paltom o kadar iç karartıcı ki, o her zaman taktığım siyah ya da gri boyun atkısına sanırım anneciğim katlanamazdı, biraz renkli bir şeyler kullan diyen sesini duyar gibiyim.

Bunun üzerine renkli (ekose) bir boyun atkısı ediniyorum.

19 Mart 1978

M. ile bana genelde çalışın, oyalanın, insan içine çıkın diyorlar, ama biz, ne tuhaftır, koşuşup durduğumuz, bir işle uğraştığımız, ilgi gördüğümüz, *dışa dönük* yaşadığımız anlarda daha fazla kederleniyoruz. İçe dönüklük, dinginlik, yalnızlık üzüntümüzü daha az acı verir duruma getiriyor.

20 Mart 1978

Madam Panzéra[1], "Zaman yası dindirir" diye bir söz vardır demişti bana – Hayır, Zaman hiçbir şeyi geçirmez; yasın *o telaşlı, heyecanlı halini* geçirir yalnızca.

1 6 Haziran 1976'da 80 yaşında ölen Charles Panzéra'nın eşi söz konusu olmalı burada. Roland Barthes arkadaşı Michel Delacroix ile birlikte 1940'lı yılların başında Charles Panzéra'dan şan dersleri almıştı.

22 Mart 1978

Keder söz konusu olur olmaz, yasın kendi yolculuk düzeni başlar.

22 Mart 1978

Heyecan (telaş ve üzüntüye kapılma) geçer, keder kalır.

23 Mart 1978

Telaş ve üzüntüye kapılma (yatışır) ile yasın, kederin (hep oradadır) birbirinden o müthiş ayrılığını öğrenmek.

23 Mart 1978

Fotoğrafla ilgili kitabı yazmaya koyulma (gecikmelerden kurtularak) özgürlüğüne yeniden kavuşmakta, yani kederimi yazıya katmakta acele ediyorum (bunu haftalardır durmadan doğruladım).

Yazının bende basit duygusal durum birikimlerini dönüştürdüğüne, "krizler"i diyalektikleştirdiğine inanıyorum ve doğruluyorum galiba.

– Kaç (*Catch*) güreşi. Yazıldı, artık bakmaya gerek yok
– Japonya: O da aynı
– Olivier krizi → *Sur Racine* (Racine Üstüne)
– RH krizi → *Discours Amoureux* (Aşk Söylemi)

[– Belki de Yansız-Olan → Çatışma korkusunun dönüşümü mü yoksa?][1]

1 Roland Barthes *Le Neutre* (Yansız-Olan) ile ilgili derslerinin özetini verdikten birkaç hafta sonra şunu belirtecektir: "[...] anlamın paradigmatik, karşıtsal yapısından kurtulan ya da onu bozan her türlü sapma Yansız-Olan'a bağlıdır, dolayısıyla da söylemin çatışma özellikli verilerini bir süre için kaldırmayı amaçlar biçimde bir tanım yapılmıştır.", *Le Neutre, a.g.y.*, s. 261. 6 Mayıs 1978 oturumu için özellikle şunu yazar Roland Barthes: "Çatışma özellikli olandan kurtulmak, 'tanjantını alma' biçimleri (bütün dersler böyle sürüp gidecek biraz da)" (s. 167).
Kaç *(catch)* güreşi için bkz.: *Mythologies*, Seuil, 1957 [*Çağdaş Söylenler*, İstanbul, Metis, 4. baskı, 1998; çeviren: Tahsin Yücel; ç.n.]; Japonya için bkz.: *L'Empire des signes*, Skira, 1971 [*Göstergeler İmparatorluğu*, İstanbul, YKY, 2. baskı, 2008; çeviren: Tahsin Yücel; ç.n.]; *Fragments d'un discours amoureux*, Seuil, 1977 [*Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, İstanbul, Metis, 3. baskı 1996; çeviren: Tahsin Yücel; ç.n.]

24 Mart 1978

Keder, bir taş gibi...
(boynumda,
içimin derinliklerinde)

25 Mart 1978

Dün, Damisch'e telaş ve üzüntüye kapılmanın geçtiğini, kederinse kaldığını anlattım – O da bana şöyle dedi: Hayır, telaş ve üzüntüye kapılma geri gelir, göreceksiniz .

Bu gece, kaybettiğim annemle ilgili kâbus gördüm. Alt üst oldum, ağlayacak gibi oldum.

1 Nisan 1978

Gerçekte, aslında, hep şunu hissediyorum: *sanki* ölmüş *gibiyim.*

2 Nisan 1978

☩ Şimdi yaşamımın Nedenini –birisi için korkma Nedenini– kaybetmişken artık kaybedecek neyim kaldı ki.

3 Nisan 1978

"Anneciğimin ölümünden acı çekiyorum."
(Olgunlaşmaya giden yol)

3 Nisan 1978

Umutsuzluk: Sözcük fazlasıyla abartmalı; dile ait.

Bir taş.

10 Nisan 1978

Urt.

Wyler'in filmi, *La Vipère* (*The Little Foxes*), Bette Davis oynuyor.

– Bir ara kız "pudra"dan söz ediyor.

– Bütün çocukluğum geri geliyor. Annem. Pudra kutusu. Her şey orada, birden bire var oluyor. *Ben oradayım.*

→ *Benlik yaşlanmıyor.*

("Pudra" zamanındaki kadar "körpeyim" ben)

12 Nisan 1978'e doğru

Anımsamak için mi yazmalı? Anımsamak için değil de *mutlak olarak beliren* unutmanın büyük acısına *karşı koyabilmem* için yazmalı. Kısa süre sonra artık hiçbir iz kalmayacak, hiçbir yerde, hiç kimsede.

"Anıt"ın gerekliliği.
Memento illam vixisse.[1]

1 Unutma, bu kadın da yaşamıştı.

18 Nisan 1978
Marakeş

Anneciğimi kaybettiğimden beri, kendisinden kısa süre uzak kaldığım yolculuklardaki o özgürlük duygusu yok artık içimde.

Kazablanka, *21 Nisan 1978*[1]

Yas

Anneciğimin öldüğü düşüncesi: Ani ve geçici kararsızlıklar, *feydingler*, yüreğe işleyen ama yine de önemsiz gibi görünen etkilenmeler, bütün bunların temelinde Kesin-Olan'm gerçekliği yatıyor.

1 Roland Barthes 15 Nisan'da Kazablanka'da kaldığı sırada "Proust'taki anlatıcının *Yakalanan Zaman*'ın sonunda duyduğu esin"e benzer bir büyülenme yaşamıştır. Bu esin *Vita Nova* tasarısının (bkz. not 1, s. 82) ile *La Préparation du roman* derslerinin (Paris, Seuil/IMEC, 2003, s. 32) merkezinde yer alır. [Bkz. Roland Barthes, *Romanın Hazırlanışı 1*, İstanbul, Sel, 2006; çeviren: Mehmet Rifat-Sema Rifat; ç.n.]

Yas

Gardet
La Mystique, 24[1]

[Kararsızlıklar, Feydingler, Kesin-Olan'ın kanadından geçiş]

(Hindistan)

= "kesin bir yadsımanın kusursuz doğrulanması, yaşanmış bir entelektüel *bilgisizlik* yolu"

– Yas Feydingleri = *Satoriler* (bk. s. 42)

"her türlü zihinsel kararsızlıktan yoksun"

("her ürlü özne-nesne ayrımını ortadan kaldırmak")

1 Louis Gardet, *La Mystique*, PUF, 1970.

Yas

Kazablanka
27 Nisan 1978
Paris'e döneceğim
günün sabahı

– Burada, durmadan anneciğimi düşündüm ve ölümüne üzülüp durdum.

– Kuşkusuz, Paris'te hâlâ *ev* var, o henüz oradayken bana ait olan sistem var.

– Burada, uzaktayken bütün bu sistem çöküyor. Bu da tuhaf ama beni "dışarıdayken", "ondan" uzaktayken, zevk (?) içindeyken, "eğlencedeyken" daha çok üzüyor. Herkesin bana "Burada unutman için her şey var" dediği yerde ben daha az unutuyorum.

Yas

Kazablanka
27 Nisan 1978

– Anneciğim ölümünden sonra şuna inanıyorum: İyi yüreklilikte bir tür özgürlük; o örnek (Figür) olarak çok daha yoğun bir biçimde varlığını sürdürüyor, ben de bunca bayağılığın kaynağı olan "korku"dan (kölelikten) kurtulmuşum (çünkü bundan böyle her şeye karşı ilgisiz değil miyim? İlgisizlik (kendine karşı) bir tür hoşgörünün koşulu değil mi?)

– Ama, ne yazık ki bunun tersi oluyor. Bencilliklerimden, ufak tefek duygusal bağlılıklarımdan uzaklaşmadığım yetmiyormuş gibi bir de sürekli "kendimi yeğlemeye" devam ediyorum, üstelik kendimi bütün sevgimle bir varlığa da veremiyorum bir türlü; herkes biraz ilgisiz bana karşı, en sevdiklerim bile. "Gönül kuruluğu" –*akedia*– hissediyorum; bu da çok zoruma gidiyor.

1 Mayıs 1978

Anneciğimin *sonsuza dek, tümüyle* ("tümüyle" olduğunu düşünmek çok şiddetli bir şey, insan bu düşünceye uzun süre tutunamaz) öldüğünü bilmek demek harfi harfine (sözcüğü sözcüğüne ve de aynı anda) benim de *sonsuza dek ve tümüyle* öleceğimi düşünmek demektir.

Demek ki, yasta (bu türden olanında; yani benim yasımda) ölüme kesin ve *yeni* bir alışma vardır; çünkü, önceden eğreti (acemice, başkalarından[1], felsefeden, vb. gelmiş) bilgiden başka şey değildi, ama şimdi artık bu *benim* kendi bilgim oldu. Canımı benim yasımdan daha çok acıtamaz kesinlikle.

1 El yazısı burada çok belirgin değil. Buradaki ["başkaları" diye karşılanan] "autres" sözcüğü, "arts" ("sanatlar") olarak da okunabilir.

6 Mayıs 1978

Bugün –daha şimdiden keyifsizim– öğle üstüne doğru korkunç bir hüzün anı yaşadım. Haendel'den çok hoş bir bas ezgi (*Semele*, 3. perde) ağlatıyor beni. Anneciğimin "R'ciğim, R'ciğim" demesi aklıma geliyor.

8 Mayıs 1978

(Nihayet yazabileceğim günü düşünerek)

Nihayet! Soluğun ta kendisini, kederimin *soluk alma*sını içine kattığım şu yazıdan, bitkin düşürücü bin bir nezaketsizlik yoluyla ayrılmış olarak, ve en sonunda –

Kederimden başkaları tarafından ayrılmış olarak, "Felsefe yapmak"tan onlar tarafından ayrılmış olarak

Kollarımı imaja değil de bu imajın felsefe yapmasına ve/ya da bu imajın felsefesini yapmaya doğru uzatıyordum[1].

1 Anlamsal açıdan iki olasılık içeren bu yan tümce Fransızca metinde "Le philosopher [de] cette image" biçiminde verilmiş ve kitabı hazırlayan şu notu eklemiştir (ç.n.): "Roland Barthes [Fransızca] "de" edatının üzerini çizmiş; biz burada okura yazarın peş peşe düşünmüş olduğu iki anlamı gösterebilmek için, "de" edatını köşeli ayraç içine aldık.

10 Mayıs 1978

Gecelerdir hayaller, kâbuslar görüyorum, anneciğimi hasta, darbe yemiş görüyorum. Şiddet.

*Olup bitmişin korkusun*dan acı çekiyorum.

Bk. Winnicott: *Olup bitmiş* bir yıkımdan korkma.[1]

1 Bkz. Donald Woods Winnicott, "La crainte de l'effondrement", *Nouvelle revue de psychanalyse*, sayı 11, Bahar 1975.

10 Mayıs 1978

Anneciğimin ölümüyle içine düştüğüm yalnızlık, onun hiç katkısı olmadığı alanlarda, çalışma alanlarımda tek başıma bırakıyor beni. Bu alanlarla ilgili saldırıları (yaralayıcı sözleri), kendimi eskiye göre daha yalnız, daha terk edilmiş olarak çok kötü biçimde hissetmeden okuyamıyorum: Yardım'ın çökmesi; var olsaydı bile asla doğrudan başvurmazdım ona.

Yasın, Terk Edilmenin *tam* (ürkütücü) düzdeğişmecesi.

12 Mayıs 1978
[Yas]

Ancak zaman zaman, duraklaya duraklaya (hatta bu spazmlar birbirine yakın olmuş olsa bile) mutsuz olduğumu saptama (ama gerçekten doğru mu bu?) ile *aslında, gerçekte* annemin ölümünden beri her zaman sürekli mutsuz olduğum inancı arasında kararsız kalıyorum.

17 Mayıs 1978

Dün akşam saçma ve değersiz bir film izledim: *One Two Two*. Film yaşamış olduğum Staviski olayı sırasında geçiyor. Genel olarak bana hiçbir şey anımsatmıyor. Ama birden dekordaki bir ayrıntı alt üst ediyor beni: Kordonu sarkan, siperi kıvrımlı bir abajur. Anneciğim de yapardı – batik yaptığı gibi. Bütünüyle gözümün önünde canlanıyor.

18 Mayıs 1978

Sevgi gibi yas da çevremdeki insanları, monden yaşamı gerçekdışılıkla, tedirginlikle çarpar. Ben çevremdeki insanlara direniyorum, benden istediği şeyden, istediğinden acı çekiyorum. Çevremdeki insanlarla ilgili şeyler üzüntümü, duygusuzluğumu, şaşkınlığımı, öfkemi, vb. artırıyor. Çevremdeki insanlar beni çökertiyor.

18 Mayıs 1978

(dün)

Le Flore'dan, La Hune'ün penceresinin kenarına oturmuş bir kadın görüyorum; elinde bir kadeh var, canı sıkılmışa benziyor; sırtı dönük erkekler; birinci kat dolmuş. Bir kokteyl var.

Mayıs kokteylleri. Toplumsal ve mevsimsel basmakalıplık duygusu, hüzünlü ve çökertici. Yüreğe işliyor. Anneciğimin artık var olmadığını ve hayatın aptalca devam ettiğini düşünüyorum.

18 Mayıs 1978

Anneciğimin ölümü: Bu belki de hayatımda nevrotik olarak ele almadığım *tek şey*. Benimki isterik nitelikli bir yas olmadı, başkaları tarafından hayal meyal fark edildi (çünkü "duyarlılık gösterisine dönüştürme"ye katlanamazdım belki de); kuşkusuz, depresyonumu sergilerken, çevremdeki herkesi uzaklaştırırken, sosyal olarak yaşamayı bırakırken daha isterik olmakla daha az mutsuz olurdum. Nevroz yokluğunun iyi olmadığını, hoş olmadığını anlıyorum.

25 Mayıs 1978

Anneciğimin sağlığında (yani bütün geçmiş yaşamım boyunca), onu kaybetmek korkusu nevrozlu yapmıştı beni.

Şimdiyse (yasın bana öğrettiği de burada yer alıyor) bu yas sanki bendeki tek nevrotik olmayan nokta: Sanki anneciğim son bir hayır işlemiş, içimdeki kötü yanı, nevrozu alıp benden uzaklara götürmüştü.

28 Mayıs 1978

Yasın gerçekliği çok basittir: Şimdi anneciğim ölmüşken, ben de ölüme sürükleniyorum (beni ondan hiçbir şey zamanın ayırdığı kadar ayıramaz).

31 Mayıs 1978

Bütün yazdıklarımda ne bakımdan mevcut anneciğim: Her yerde Yüce İyi kavramının bulunması bakımından.

(Bk. JL ve Éric M'nin *Encyclopaedia Universalis*'te benimle ilgili yazdıkları madde.)[1]

1 *Encyclopaedia Universalis*'in 1978'de basılan ek cildindeki "Roland Barthes" maddesi söz konusu burada.

31 Mayıs 1978

Gereksinim duyduğum şey yalnızlık değil de anonimlik (çalışma anonimliği).

Psikanalitik anlamdaki "Çalışma"yı (Yas Çalışması, Düş Çalışması) gerçek "Çalışma"ya, Yazı Çalışmasına dönüştürüyorum.

Çünkü:
Büyük krizlerden (aşk, yas) çıkmayı sağlayan (böyle denir) "Çalışma" öyle çarçabuk tasfiye edilmemelidir; bana göre bu ancak yazıda ve yazıyla *gerçekleştirilir*.

5 Haziran 1978

Her özne (giderek belirginleşen bir şeydir bu) *"tanınmak"* için çalışır (çırpınıp durur).

Bana göre ömrümün bu noktasında (annemin ölmüş olduğu bu noktada) ben kitaplarla tanınıyordum. Ama tuhaf şey –belki de yanlış, kim bilir?– o artık aramızda olmadığı için benim yeniden kendimi tanıtmam gerekiyor. Üstelik bu herhangi bir kitap yazmakla da gerçekleşemez: Geçmişte olduğu gibi kitaptan kitaba, dersten derse koşmayı *sürdürmek*, anında öldürücü oluyordu benim için (bunun da *ben ölünceye kadar* böyle sürüp gideceğini görüyordum).

(Şu sıralardaki istifa çabalarım da buradan kaynaklanıyor.)

Yapıtın akışına (zaten önceden düşünülmemiş olan akışına) *bilgelik ve cesaretle* yeniden koyulmadan önce bu kitabı anneciğimin çevresinde oluşturmam gerekiyor (çok iyi hissediyorum bunu).

Bir bakıma da sanki *anneciğimi tanıtmam* gerekiyormuş gibi. "Anıt"ın tema'sı bu; ama:

Bana göre, "Anıt" *sürekli-olan, ebedi-olan* değildir (benim düşüncem fazlasıyla derinlemesine olarak *Her şey geçer* görüşüne dayalıdır: Mezarlar da ölür), Anıt bir edimdir, tanıtma işini *yapan bir etken*dir.

(7 Haziran. "Cézanne'ın Son Yılları"[1] Sergisi, AC ile birlikte)

Anneciğim: Bir Cézanne tablosu gibi (Cézanne'ın son yıllarındaki sulu boya resimleri).

Cézanne'ın mavi dönemi.

1 "Cézanne, Son Yılları" Sergisi Paris'te Grand Palais'de 20 Nisan - 23 Temmuz 1978'de açılmıştır.

9 Haziran 1978

FW aşktan harap olmuş, acı çekiyor, bitkin halde, herkesçe aranıyor, hiçbir şeye katılmıyor, vb. Bununla birlikte hiç kimsesini kaybetmemiş, sevdiği kişi hayatta, vb. Ama onun yanında ben, onu dinleyen ben sakin görünüyorum, dikkatliyim, her şeye katılıyorum, sanki *çok daha ciddi* bir şey başıma gelmemiş gibi.

9 Haziran 1978

Bu sabah, o yalın heybetiyle beni büyüleyen Saint-Sulpice kilisesinden geçtim: Mimarinin *içinde* olmak – Bir an oturdum; içgüdüsel bir "dua" döküldü içimden: *Photo-Mam* kitabının altından kalkabilsem. Sonra hep bir şeyler talep ettiğimi, istediğimi, hep çocukça Arzuyla sürüklendiğimi fark ettim. Bir gün, aynı yere oturmak, gözlerimi kapamak ve hiçbir şey talep etmemek... Nietzsche: Dua etmemek, şükranla anmak.

Yasın da insanı ulaştırması gereken yer bu değil mi?

9 Haziran 1978

(Yas)
Sürekli değil, ama Devinimsiz.

9 Haziran 1978

Sevilen varlığın ne olduğu ile onun ölümünden sonra ortaya çıkan şey arasında bir tür *armoni*'ye özen göstermek (özen göstermeyi istemek) gerekir: Urt'te toprağa verilmiş olan Anneciğim, mezarı, Avre sokağındaki[1] eşyaları.

1 Paris'in XV. idari çevresinde sokak: Barthes ailesinin dostu bir Protestan papazı bu sokakta oturuyordu. Bağlı olduğu Kilisenin hayır işlerinde kullanılmak üzere Henriette Barthes'ın eşyaları kendisine verilmişti.

11 Haziran 1978

Öğleden sonra Michel ile anneciğimin eşyalarını elden geçirdik.

Sabahleyin fotoğraflarına bakmaya başladım.

Korkunç bir yas yeniden beliriyor (ama hiç durmamıştı ki).

Dinlenmeden yeniden başlamak. Sisyphos.

12 Haziran 1978

Bütün yas, Keder süresi boyunca (o kadar zor ki: takatim kalmadı, altından kalkamayacağım, vb.) flört ve gönül işleri gibi alışkanlıklar, bütün bir arzu söylemi, *seni-seviyorum* söylemi –gerçi kısa sürede sönüyordu ama– hiç şaşmadan (sanki terbiyesizce) işlemeye devam ediyordu.

12 Haziran 1978

Keder krizi. Ağlıyorum.

13 Haziran 1978

Yası (kederi) ortadan kaldırmamalı (zamanla ortadan kalkar düşüncesi saçmadır) da onu değiştirmeli, dönüştürmeli, dural bir durumdan (birikme, tıkanma, aynı olanın yinelemeli geri dönüşleri) akıcı bir duruma geçirmeli.

13 Haziran 1978

[Dün akşam M'nin öfkesi. R'nin sızlanmaları]

Bu sabah, fotoğrafları güçlükle yeniden gözden geçirirken anneciğimin çocukluğuna ait bir resim, Philippe Binger'nin yanında duran tatlı, kibar küçük kız (Chenevières Kış Bahçesi, 1898)[1] alt üst etti beni.

Ağlıyorum.

İntihar etme isteği bile yok.

1 Bu fotoğraf *La Chambre claire*'in (Aydınlık Oda) (Cahiers du cinéma, Gallimard, Le Seuil, 1980) merkezinde yer alır ve hiç kuşkusuz kitabın yazılmasında etken olmuştur.

13 Haziran 1978

İnsanlardaki (burada kibar Severo söz konusu) yası doğal olarak olgularla tanımlama mani'si: Hayatından memnun değil misin? – Yok canım, "hayat"ım iyi gidiyor, hiçbir olgusal eksikliğim yok; ama dıştan gelen hiçbir sarsıntı, "etkilenme" yok, mutlak bir eksik söz konusu: Kesinlikle "yas" değil, katışıksız keder bu – yerine geçecek şeyler, simgeleştirmeler yok.

14 Haziran 1978

(Sekiz ay sonra): ikinci yas.

(15 Haziran)

Her şey hemen yeniden başlıyordu: El yazılı metinlerin gelmesi, ricalar, şunların bunların meseleleri, ve her biri acımasızca kendi küçük ricasını (sevgi duyma, minnettarlık) öne sürüyor: O daha aramızdan ayrılır ayrılmaz, çevremdekilerin, *hayat devam ediyor* sözü beni iyice yoruyor

15 Haziran 1978

Tuhaf şey: Çok acı çektim ama yine de Fotoğraflar olayı aracılığıyla *gerçek yas* başlıyor duygusu uyanıyor (çünkü sahte çabaların perdesi indi).

16 Haziran 1978

Annemin fotoğraflarına bakarken, bu fotoğraflardan hareketle bir çalışma hazırlamayı tasarladığımı Cl. M'ye söylediğimde o bana "belki de henüz erken" dedi.

Ne bu yani, hep aynı *doksa* (dünyanın en iyi niyetli olanı): Yas *olgunlaşacaktır* (yani zamanla bir meyve gibi dalından düşecek, ya da bir çıban gibi patlayacaktır).

Ama bana göre, yas devinimsizdir, belli bir *sürece* bağımlı değildir: Onunla ilgili olarak hiçbir şey henüz *erken* değildir (sözgelimi ben, evi, Urt'den döner dönmez derleyip topladım: o zaman da "henüz erken" denebilirdi).

17 Haziran 1978

1. yas
sahte özgürlük

2. yas
üzüntülü özgürlük
ölümcül, hak ettiği
kullanımdan yoksun

20 Haziran 1978

Bende ölüm ile yaşam (süreksiz ve yasın anlaşılmazlığı olarak) çatışmakta (hangisi galip gelecek acaba?) – ancak şimdilik *aptalca* bir yaşam önde (küçük işler, küçük ilgiler, küçük randevular).

Diyalektik sorun ise, çatışmanın bir ekran-yaşam'a değil de *zekice* bir yaşama varması.

21 Haziran

Bu yas günlüğünü ilk kez yeniden okudum. Ben değil de o –onun kişiliği– söz konusu olduğu her durumda ağladım.

Telaşlı, üzüntülü hal geri geliyor demek ki.
İlk yas günündeki gibi canlı.

Günlüğün Devamı

24 Haziran 1978 → 25 Ekim 1978

24 Haziran 1978

İçselleş(tiril)miş yasta hiçbir belirti yoktur.

Mutlak içselleş(tir)menin tamamlanmasıdır bu. Bütün *bilge* toplumlar, yine de yasın dışsallaştırılmasını zorunlu kılmış ve bunu kurallara bağlamışlardır.

Bizim toplumumuzdaki sıkıntı ise yası yadsımasıdır.

(5 Temmuz 1978)
(Painter II, s. 68[1])

Yas/Keder
(Anne'nin Ölümü)
Proust *keder*'den söz eder, *yas*'tan değil (yas; bu yeni, psikanalizle ilgili sözcük durumu değiştiriyor).

1 George Painter, *Marcel Proust. Tome II: Les années de maturité (1904-1922)*, İngilizceden Fransızcaya çeviren G. Cattaui ve R.-P. Vial, Mercure de France, 1966.

(6 Temmuz 1978)
Painter II, s. 405

Sonbahar 1921
Proust ölümden döner (gereğinden fazla veronal* almıştır).
– Céleste: "Hepimiz Josaphat Vadisi'nde buluşacağız
– Ah! Birbirimizi bulacağımıza gerçekten inanıyor musunuz? Eğer Annemi bulacağımdan emin olsaydım hemen ölürdüm"

* *Veronal*: Uyku hapı olarak kullanılan barbitürik. (ç.n.)

9 Temmuz 1978

Fas'a gitmek için evden ayrılırken anneciğimin hasta yattığı yere konmuş olan çiçeği kaldırıyorum – ölümünün yarattığı o dayanılmaz korkuya yeniden kapılıyorum: Bk. Winnicott: Ne kadar da doğru: *gerçekleşmiş olanın yarattığı korku*. Ama daha da garip olan şey: *geri gelemeyecek olanın yarattığı korku*. *Kesin-olan*ın tanımı da budur işte.

13 Temmuz 1978

Yas

Moulay Bou Selham[1]

Yaz akşamında kırlangıçların uçuştuğunu görüyorum. Büyük acıyla anneciğimi düşünerek şöyle diyorum kendi kendime: Ruhlara, ruhların ölümsüzlüğe inanmamak ne barbarlık! Maddecilik ne budalaca gerçeklik!

1 Kazablanka'da mahalle.

Yas
RTP II, 769[1]

[Büyükanne'nin ölümünden sonra anne]
... "anı ile boşluğun şu anlaşılmaz çelişkisi."

1 Marcel Proust, *À la Recherche du temps perdu*, yay. haz. Pierre Clarac ve André Ferré, cilt II, Paris, Gallimard, "Bibliothèque de la Pléiade" dizisi, 1956.

Yas *18 Temmuz 1978*

(Kazablanka)

Yine annemi gördüm rüyamda. Kendisini çok sevmediğimi söylüyordu bana – ne acımasızlık. Ama bu durum karşısında sakin kalıyordum, bunun yanlış olduğunu çok iyi biliyordum.

Ölümün bir uyku olacağı düşüncesi. Ama sonsuza dek rüya görmek gerekseydi çok korkunç olurdu.

(Bu sabah da, onun doğum günü. Her zaman bir gül verirdim kendisine. Mers Sultan'daki küçük pazardan iki gül alıyorum, masama koyuyorum.)

18 Temmuz 1978

Herkesin kendi keder ritmi vardır.

Yas *20 Temmuz 1978*

Kedere karşı, sanki bir hastalıkmış gibi, "sahiplenilmiş bir şeymiş" gibi, bir yabancılaşmaymış gibi (sizi yabancı kılan bir şeymiş gibi) –depresyon bahanesiyle– bir ilaçtan medet umma olanaksızlığı, bayağılığı; oysa keder, özde var olan kişisel bir şey...

Yas *21 Temmuz 1978*

Mehioula. – Her yerde kendimi kötü hissettikten sonra (dönüş tarihimi öne alacak kadar) M.'de biraz huzur, biraz mutluluk gibi bir şey buldum; depresyon geriledi. O zaman neye katlanamadığımı anladım: Monden olandı, çevremdi, egzotik olsa bile (Moulay Ben Selham, Kazablanka); ve bana ne gerektiğini de anladım: *bulunduğum ortamdan ve alışkanlıklarımdan hafifçe uzaklaşma*: yalnız kalmadan yaşadığım dünyadan, *kendi* dünyamdan uzaklaşma (dostlarla buluştuğum El Cedide'de bile kendimi pek iyi hissetmem); ama burada yanımda yalnızca Moka var, konuşmasını (benimle sık sık konuştuğu halde) güçlükle anlıyorum; güzel ve sessiz karısı, insandan kaçan yabani çocukları, Vadi'nin arzu dolu oğlanları, bana kocaman bir zambak ve sarı glayöl buketi veren Angel, köpekler (gürültü patırtı geceleri kopuyor zaten), vb. var.

Yas *24 Temmuz 1978*

Mehioula

Her yolculukta, onu her düşündüğümde, sonuçta şunu haykırıyorum: *Geri dönmek istiyorum!* (geri dönmek istiyorum!) – onun beni beklemek için orada olmadığını bildiğim halde.

(Onun olmadığı yere geri dönmek mi? – Yabancı, ilgisiz hiçbir şey bulunmamalı orada ki bana onun orada olmadığı anımsatılmasın.)

[Katlanılabilir bir yalnızlığa bu kadar yakınken, kendimi bütün yolculuklarımda en iyi hissettiğim bu yerde, "çevre" şöyle bir görünür görünmez (Kazablanka'daki dostlar, küçük radyo, El Cedide'deki dostlar, vb.) kendimi pek de iyi hissetmemeye başlıyordum.]

Mehioula

Yas *24 Temmuz 1978*

M'deki son gün.

Sabah. Güneş, bir kuş, özel bir ötüşü var, yazınsallık taşıyor, köy gürültüleri (bir motor), yalnızlık, huzur, rahatsız edici hiçbir şey yok.

Ama yine de –ya da hiç olmadığı biçimde– anneciğimin beni her zaman yakan ve mahveden o *"R'ciğim!, R'ciğim!"* demesini düşünerek *yapmacıksız* ağlamaya başlıyorum! (Hiç kimseye söyleyemedim bunu).

Yas *24 Temmuz 1978*

Anneciğimin bana verdiği şey *bedende düzenliliktir:* Yasa değil de Kural'dır (Etkililik var ama kullanılabilirlik pek az).

Yas *24 Temmuz 1978*

Ya da Φ[1]

Kış Bahçesi'nin fotoğrafı: Apaçık olan anlamı söylemeye çalışıyorum çılgınca.

(Fotoğraf: Apaçık olanı söylemenin olanaksızlığı. Edebiyatın doğuşu)

"Masumiyet": Asla zarar vermeyecek olan şey.

1 "Fotoğraf" sözcüğü için kısaltılmış işaret; Roland Barthes bunu *La Chambre claire*'in hazırlık notlarında çok sık kullanmıştır. Bkz. Jean-Louis Lebrave, "Point sur la genèse de *La Chambre claire*", *Genesis*, sayı 19, yay. haz. Jean-Michel Place, Paris, 2002.

[Dün akşam, 26 Temmuz 78'de, Kazablanka dönüşü dostlarla akşam yemeği. Restoranda (Pavillon du lac'ın restoranında) Paul ortadan kayboluyor; JL bunun aralarındaki bir sürtüşme sonucu olduğuna inanıyor. Çok kaygılı, onu aramaya gidiyor, kan ter içinde geliyor, yüreği yerinden oynamış, kendini suçlu hissediyor – P'nin intihar girişimlerini anımsatıyor, vb.; sonra tekrar gidiyor, onu parklarda, vb. arayacak.]

Tartışıyoruz: Nasıl öğrenebiliriz? P. çılgın (happening) ya da zalim (bense *terbiyesiz* diyorum, ve o anda kendi sesimi duyuyorum) (Hep şu çılgınlık sorunu).

→ Sonra da şöyle düşünüyorum: *Anneciğim insanın sevdiği kişiye acı çektiremeyeceğini öğretti bana.*

O sevdiği birine asla acı çektirmedi. Onun tanımı, "*masumiyeti*" buradaydı.

Bibliothèque Nationale
(Milli Kütüphane)

29 Temmuz 1978
Bonnet 29[1]

Proust'un André Beaunier'ye onun annesinin 1906'da ölümünden sonra yazdığı mektup.

Proust yalnızca kederi içinde mutlu olabileceğini açıklar... (ama kendini suçlu hissetmektedir çünkü o annesi için, sağlıksızlığından ötürü, sıkıntı kaynağı olmuştur) "Eğer bu düşünce sürekli yüreğimi parçalamasaydı, anılarda, ondan arta kalanlarda, yaşamış olduğumuz kusursuz düşünce, duygu birliğinde hiç bilmediğim bir hoşluk bulurdum"

– s. 31. Annesini kaybeden (1907) Georges de Lauris'e Proust'un mektubu:

"Şimdi size şunu söyleyebilirim: Hâlâ inanamayacağınız hoşluklar bulacaksınız. Annenizle birlikteyken, artık onunla birlikte olamayacağınız bu günleri çok düşünürdünüz. Şimdi de onunla birlikte olduğunuz eski günleri düşüneceksiniz. Eski günlere itilmiş bu korkunç şeye alıştığınız zaman da onun yeni

1 Henri Bonnet, *Marcel Proust de 1907 à 1914*, Paris, Nizet, 1971.

den yaşadığını, geri gelip yerini aldığını, sizin yanınızda bütün yerini aldığını usulca hissedeceksiniz. Şu an bu henüz olanaklı değil. Tepkisiz kalın, sizi mahvetmiş olan anlaşılmaz (...) gücün sizi biraz toparlamasını bekleyin, biraz diyorum çünkü içinizde her zaman paramparça olmuş bir şey kalacaktır. Bunu da söyleyin kendinize, çünkü sevginin asla azalmayacağını, insanın hiçbir zaman teselli bulamayacağını, giderek daha çok anımsayacağını bilmek de bir hoşluktur."

29 Temmuz 1978

(Hitchcock'un bir filmini, *Les Amants du Capricorne*'u (*Under Capicorn*) gördüm.)

Ingrid Bergman (1946'ya doğru): Nedendir bilmiyorum, nasıl söyleneceğini bilmiyorum, bu aktris, bu aktrisin vücudu beni heyecanlandırıyor, anneciğimi anımsatan bir şeye dokunuyor bende: tenin rengi, o süssüz güzelim elleri, bir tazelik izlenimi, narsisik olmayan bir dişilik...

Paris, 31 Temmuz 1978

Kederimin içinde yaşıyorum, bu da beni mutlu ediyor.

Bana kederimin içinde yaşamada engel olan her şey benim için dayanılmaz.

31 Temmuz 1978

Kederimin içinde yaşamaktan başka bir şey istemiyorum.

1 Ağustos 1978

[Belki daha önce de not etmişimdir]

Sonunda kederimle yaşayabildiğime hep acı duyarak şaşırmışımdır, bu da kederimin noktası noktasına *katlanılabilir* olduğu anlamına gelir. Ama bu, kuşkusuz iyi kötü (yani başaramayacağım duygusuyla) ondan söz ettiğimden, onu cümlelere döktüğümdendir. Kültürüm, yazma zevkim verir bana bu koruma gücünü ya da *entegrasyon* gücünü: Ben dil aracılığıyla *entegre* ederim.*

Kederim *ifade edilemez*, ama yine de *söylenebilir*. Dilin bana "dayanılmaz" sözcüğünü sağlaması bile doğrudan doğruya belli bir "dayanırlık" sağlar.

* bir bütüne katmak –federe etmek– topluma mal etmek, ortak hale getirmek, sürücül hale gelmek.

1 Ağustos 1978

Çeşitli yerlerden ve yolculuklardan hayal kırıklığına uğrama. Hiçbir yerde kendimi iyi hissetmiyorum. Çarçabuk şu çığlık kopuyor içimden: *Geri dönmek istiyorum* (iyi ama nereye? o artık hiçbir yerde olmadığına göre; eskiden *dönebileceğim* yerde o vardı). Kendi yerimi arıyorum. *Sitio**.

* "Buna şiddetle ihtiyacım var" anlamında Latince söz. (ç.n.)

1 Ağustos 1978

Edebiyat şudur: Acı çekmeden, gerçeklerden soluk tıkanmasına uğramadan okuyamayacağım şeydir, Proust'un mektuplarında hastalıkla, cesaretle, annesinin ölümüyle, kederle, vb. ilgili olarak yazdığı her şeydir.

1 Ağustos 1978

Yasın ürkütücü özelliği: *Akedia*, gönül kuruluğu: sinirlilik, sevme yetersizliği. Kaygılıyım, çünkü hayatıma gönül yüceliğini –ya da sevgiyi– nasıl katarım bilemiyorum. Nasıl sevmeli?

– Freud'un şemasından çok Bernanos'taki Anne'ye (Papaz'a) daha yakın.

– Annemi nasıl severdim: Gidip onu bulma isteğine hiç karşı koymazdım, onu görünce bayram yapardım (tatillerde), onu "özgürlüğümün" içine koyardım; sözün kısası, onunla derinlemesine, kılı kırk yararcasına *bütünleşirdim. Akedia* bu büyük üzüntüden kaynaklanır: Çevremde aynı biçimde davranma cesaretini gösterebileceğim tek kişi yok. Üzüntülü bencillik.

1 Ağustos 1978

Yas. Sevilen kişi öldüğünde, narsisizmin en şiddetli evresine ulaşılır: Hastalıktan, yükümlülükten kurtuluş yaşanır. Sonra yavaş yavaş özgürlük kararmaya başlar, büyük üzüntü yerleşir, narsisizm yerini yürek karartıcı bir bencilliğe, bir gönül yüceliği yokluğuna bırakır.

3 Ağustos 1978

Kimi kez (dün Milli Kütüphane'nin avlusunda olduğu gibi), şimşek gibi geçiveren düşünceyi, anneciğimin *artık sonsuza dek* yok olduğu düşüncesini nasıl söylesem; bir tür kara kanat (kesin-olanın kara kanadı) üstümden geçiyor ve soluğumu kesiyor; o kadar şiddetli bir acı ki dayanmak, sağ kalmak için hemen başka bir şeye kayıyorum.

3 Ağustos 1978

Yalnızlık ihtiyacımın (yaşamsal gibi görünüyor) keşfi: Bununla birlikte dostlarıma da ihtiyaç duyuyorum (daha az yaşamsal değil).

Demek ki şu gerekiyor: 1) Ara sıra kendi kendimden onları "aramamı" istemeli, bunu yapacak gücü kendimde bulmalı, uyuşukluğumu (özellikle telefon konusunda) yenmeliyim; 2) dostlarımdan, şunu anlamalarını istemeli: Bıraksınlar da ben onları arayayım. Eğer bana daha az sıklıkta, daha az sistemli olarak sinyal çekseler, bundan benim onlara sinyal çekmem gerektiği anlamını çıkarırım.

Yas *3 Ağustos 1978*

Eve dönmek istiyorum! diyebilecek zamanı bulamayacağım yolculuklar yapmak istiyorum yalnızca.

(10 Ağustos 1978)
Proust SB 87[1]

"Güzellik bizim hayal ettiğimiz şeyin en üst derecesi gibi bir şey değildir, gözümüzün önündeki soyut bir tip değildir, tersine gerçeğin bize sunduğu, hayal edilmesi olanaksız yeni bir tiptir."

[Aynı biçimde: Benim kederim acının, terk edilmişliğin, vb'nin en üst derecesi gibi bir şey değil, üstdil ile ulaşılabilecek soyut bir tip gibi bir şey değil de tersine yeni bir tip, vb'dir]

1 Marcel Proust, *Contre Sainte-Beuve*, yay. haz. Bernard de Fallois, Paris, Gallimard, 1954 (Roland Barthes'ın belirttiği sayfa numarası kitabın "Idées-Gallimard" dizisinden 1965'te yayımlanmış olan cep kitabına gönderme yapmaktadır; 1954'teki baskının ilgili kitap sayfasıysa 80'dir). [Kitabın Türkçesi için ayrıca bkz.: *Sainte-Beuve'e Karşı*, Ankara, Doğu Batı, 2006; çev. Roza Hakmen; ç.n.]

10 Ağustos 1978

Proust, *Contre Sainte-Beuve*, 146
Annesiyle ilgili olarak:
..."Hıristiyan yumuşaklığının ve Jansenist [Protestan] cesaretin izlerini taşıyan... çehresinin o güzel çizgileri..."[1]

1 Proust'tan yapılan alıntının bütünü şöyledir (1954 baskısının sayfa numarası: 128): "Hıristiyan yumuşaklığının ve Jansenist cesaretin izlerini taşıyan Yahudi çehresinin o güzel çizgileri, yatağındaki despotik hastayı eğlendirmek için düşündüğü bu küçük aile gösterisinde, hani neredeyse manastır gösterisinde annesini Esther'e dönüştürüyordu." Yukarıda köşeli ayraç içindeki Protestan sözcüğünü annesinin dinsel inancını belirtmek için Roland Barthes'ın kendisi eklemiştir.

(10 Ağustos 78)
Sainte-Beuve, 356

"İkimiz de susardık."

Proust ile annesinin ayrılığıyla ilgili yürek parçalayıcı sayfalar:

"Ama ya aylarca, yıllarca süren bir yolculuğa çıkmış olsaydım, ya..."

"İkimiz de susardık... vb."

Ve: "Sonsuza dek dedim. Ama akşam (...) ruhlar ölümsüzdür ve bir gün biraraya gelirler..."

(10 Ağustos 1978)

İsa'nın Lazarus'u seviyor olması ve onu diriltmeden önce ağlaması (Yuhanna, 11) şaşırttı beni.

"Efendimiz, sevdiğin kişi hasta."

"Onun hasta olduğunu öğrendiğinde, bulunduğu yerde iki gün daha kaldı."

"Dostumuz Lazarus uyuyor; gidip onu uyandıracağım." [Onu dirilteceğim]

... "İsa içinden ürperdi. Sarsıldı, vb."

11, 35. "Efendimiz, gel de gör." İsa ağladı. O zaman Yahudiler, "Onu ne kadar da seviyormuş!" dediler.

İçinden yeniden ürpererek...

(10 Ağustos 1978)

[Robert de Flers'in yeni ölen büyükannesinin Proust tarafından portresi (*Chroniques*, s. 72[1])

"Ben ki onun *büyükanne gözyaşları –küçük kız gözyaşları–* döktüğünü görmüştüm..."]

1 Marcel Proust, *Chroniques*, yay. haz. Robert Proust, Gallimard, 1927. Burada söz edilen metnin başlığı "Une grand'mère"dir ve 23 Temmuz 1907'de *Le Figaro*'da yayımlanmıştır. Sözcüklerin altını çizen Roland Barthes'tır; sayfa numarasındaysa bir kayma söz konusudur, asıl sayfa numarası 67-68'dir.

11 Ağustos 1978

Schumann'ın bir albümünü karıştırırken hemen anneciğimin, bir keresinde radyoda çaldırdığım İntermezzoları sevmiş olduğunu anımsadım.

Anneciğim: Az konuşurduk, ben sessiz kalırdım (La Bruyère'in Proust tarafından aktarılan sözü), ama onun en küçük zevkini, en küçük yargısını bile anımsıyorum.

12 Ağustos 1978

(Haïku. Munier. s. XXII[1])

15 Ağustos hafta sonunun sakinliği; Radyo'da Bartok'un *Tahta Prens*'i çalarken Başo'nun şu sözünü okuyorum (büyük yolculuk anlatısı olan Kaşino Tapınağı'nı gezişi sırasındaki sözüdür bu Başo'nun): "Oturup kaldık upuzun bir an sonsuz sessizlikte."

Anında bir tür satori hissettim, hoştu, mutluluk vericiydi, sanki yasım yatışıyordu, yüceleşiyordu, uzlaşıyordu, derinleşiyordu, ortadan kalkmaksızın – sanki "kendimi yeniden buluyordum".

1 Roger Munier, *Haïku*, Yves Bonnefoy'nın önsözüyle, Paris, Fayard, "Documents sprituels" dizisi, 1978.

18 Ağustos 1978

Neden yolculuk yapmaya katlanamıyorum artık. Neden hep kaybolmuş bir çocuk gibi "evime dönmek" istiyorum hep? – ama anneciğim orada yok artık.

Anneciğimle "konuşma"ya devam etmek (paylaşılan konuşma var olmanın kendisidir) iç konuşmayla yapılamaz (ben hiç onunla böyle konuşmadım), yaşam biçimiyle yapılır: Gündelik hayatta onun değerlerine göre yaşamayı sürdürmeye çalışıyorum: Onun yaptığı yiyeceklere, onları kendim yaparak kavuşmak, onun ev düzenini, onun o eşsiz yaşam biçimi olan, gündelik yaşam biçimi olan etik ile estetiğin o birleşimini korumak. Oysa evdeki ampirik düzenin bu "kişiliği"ni korumak yolculukta olanaklı değil. O ancak benim evimde olanaklı. Yolculuk etmek, benim ondan ayrılmam demek –o şimdi yokken bu fazlasıyla böyle– çünkü o artık gündelik yaşamın en özeli olmasından başka bir şey değil.

18 Ağustos 1978

Onun hasta yattığı, son nefesini verdiği ve şimdi benim oturduğum odada, yatağının başının dayandığı duvara bir ikona koydum –inançtan dolayı değil– ve orada bir masada hep çiçekler bulunduruyorum. Hep orada olayım, oradaki çiçekler hiç solmasın diye artık yolculuk yapmak istememe noktasına vardım.

18 Ağustos 1978

Sessiz gündelik yaşamın *değerler*ini paylaşmak (mutfağı, temizlik işlerini, giyecekleri, evin estetiğini idare etmek, hem de eşyaların düzenini korumaya çalışarak) benim onunla sessizce konuşma biçimimdi. – Şimdi de o yokken hâlâ bunu yapabilirim.

21 Ağustos 1978

Aslında depresyonların, işlerin *iyi gitmediği* anların (yolculuklar, monden hayatın içindeki durumlar, Urt'ün bazı tarafları, şifreli sevgi istemeler) ortak özelliği şu olacaktır: Ben anneciğimin *yerine koyabileceğim şeye* –bir aracı yoluyla olsa bile– katlanamam.

Daha az kötü olan anlarsa, onunla olan hayatımın bir tür *uzantısı* içinde olduğum anlardır (evdeyken).

21 Ağustos 1978

Neden arkamda en ufak bir gelecek kuşak bırakma isteği, peşimden gelecek en küçük bir iz bırakma isteği duyacakmışım, en çok sevmiş olduğum, en çok sevdiğim varlıklar da, ben ya da hayatta kalan birkaç kişi de gittikten sonra arkalarında bir şey bırakmayacaklarına göre? Benim, benden sonra, Tarih'in soğuk ve yalancı bilinmezliği içinde sürüp gitmemin ne önemi var, anneciğimin anısı, benden sonra ve onu tanımış olup da sırası geldiğinde ölecek olanlardan sonra sürmeyeceğine göre? Ben bir tek kendime ait bir "anıt"a sahip olmak istemem.

21 Ağustos 1978

Keder bencildir.

Yalnızca kendimden söz ediyorum. Ondan söz etmek, onun ne olduğunu dile getirmek, onun çarpıcı bir portresini yapmak (Gide'in Madeleine'in portresini çizdiği gibi) elimden gelmez.

(Oysa: Her şey, onun tatlılığı, enerjisi, soyluluğu, iyi yürekliliği gerçektir.)

21 Ağustos 1978

Bana kederimden uzakmış gibi görünen, üzüntüme en antipatik gelen şey *Le Monde* gazetesini okumak ve onun o kekre, her şeyden haberli hallerini görmek.

21 Ağustos 1978

JL'ye anlatmaya çalıştım (ama bu bir tek tümceye sığıyor):

Bütün hayatım boyunca, çocukluktan beri anneciğim ile birlikte olmaktan *haz duydum.* Bu bir alışkanlık değildi. U'deki tatillerden zevk alırdım (köyü hiç sevmesem bile), çünkü sürekli onunla birlikte olacağımı bilirdim.

13 Eylül 1978

Korkunç
bencilliği (benlikçiliği)
yasın
kederin

Benim Kıssadan Hissem[1]

– Ölçülülüğün cesareti
– Cesaretli olmamak cesaret ister

1 Tarihsiz olan bu fişin üstü eğik bir çizgiyle çizilmiştir.

17 Eylül 1978

Anneciğim öldüğünden beri büyük bir yazı projesini gerçekleştirmedeki zorlu çabaya karşın –ya da böyle bir çaba içinde– kendime, yazdıklarıma olan güvenim giderek sarsılıyor.

(3 Ekim 1978)

Onun derin alçakgönüllülüğü, hiç eşyaya sahip olmamasını (hiçbir çilecilik söz konusu olamaz burada) değil ama az eşyaya sahip olmasını gerektiriyordu – sanki öldüğünde arkasından kendisine ait olmuş şeylerden "kurtulma" sorunu yaşanmasın diye.

(3 Ekim 1978)

Onsuz olunca zaman ne kadar da uzun (geliyor).

6 Ekim 1978

[Bu öğleden sonra, işlerin gecikmesinden kaynaklanan usandırıcı sıkıntılar. Collège'deki konferansım → Oradaki dinleyicilerin kalabalık olabileceği düşüncesi → Heyecanlılık → KORKU. Ve de şunu keşfediyorum (?):]

KORKU: Her zaman bende merkezi bir şey olarak dile getirilmiştir – ve yazılmıştır. Anneciğimin ölümünden önce bu Korku onu kaybetme korkusuydu.

Peki, ya şimdi onu kaybetmişken?

KORKU duymaya devam ediyorum, hatta belki de daha çok korkuyorum, çünkü, ne tuhaf, daha kırılgan bir haldeyim (*bir köşeye çekilmeyi*, yani bütünüyle Korkudan uzak bir yere kavuşmayı aşırı derecede istemem de buradan kaynaklanıyor).

– Peki ne'den korkuyorum şimdi? – Benim de ölmemden mi? Evet, kuşkusuz – Ama daha az gibi geliyor bana –hissediyorum bunu– çünkü, ölmek anneciğimin yapmış olduğu şeydir (ona kavuşma duygusu iyi gelen bir hayaldir).

– Demek ki, aslında: Winnicott'un psikotik'i gibi, *daha önce olup bitmiş bir felaketten korkuyorum.* Ben bunu kendi içimde binlerce kalıntı aracılığıyla durmaksızın yeniden yaşamaya başlıyorum.

– Buradan da, anında, bütün bir düşünceler, kararlar taşkınlığı doğuyor.

– *Nerede korkuyorsam* oraya giderek (heyecanlılık işareti sayesinde saptanması kolay yerler) bu Korkuyu içimden çıkarıp atmalı.

– Anneciğimin hakkında kaleme alacağım metni yazmaktan beni alıkoyan, beni ondan ayıran şeyi, durup dinlenmeden ortadan kaldırmalı: Kederin etkin biçimde gitmesi: Kederin etkin hale geçmesi.

[Metin, bu fiş üzerinde, Korkunun bu açılışıyla (doğurmasıyla, kopuşuyla) bitmeli.]

7 Ekim 1978

Kendimde anneciğimin küçük özelliklerini yaratıyorum; bunların bende de meydana geldiğini görüyorum: Unutuyorum – anahtarlarımı, pazardan aldığım meyveyi.

Onun *başlıca özelliği* olduğunu sandığımız bellek zayıflıkları bende de ortaya çıkıyor (onun bu konudaki o alçakgönüllü yakınmalarını duyuyorum), bunları şimdi ben yaşıyorum.

8 Ekim 1978

Ölüme gelince, anneciğimin ölümü bende, bütün insanların ölümlü olduğu –asla ayrımcılık olmayacağı– inancını (o tarihe kadar soyuttu) uyandırıyordu – ölmek zorunda olmak inancı da *bu mantıkla* beni yatıştırıyordu.

20 Ekim 1978

Anneciğimin ölümünün yıldönümü yaklaşıyor. Sanki o gün (25 Ekim) ikinci bir kez ölecekmiş gibi giderek daha çok korkuyorum.

25 Ekim 1978

Anneciğimin ölüm yıldönümü.
Urt'te gündüz vakti.

Urt, bomboş ev, mezarlık, yeni kabir (çok yüksek, çok masif ona göre, son günlerde ne kadar ufak tefekti); yüreğim yatışmıyor; ruhsuz gibiyim, iç dünyamdan hiç hayır yok. Yıldönümünün bu simgeselliği bana hiçbir şey getirmiyor.

25 Ekim 1978

Tolstoy'un öyküsü *Serj Baba*'yı düşünüyorum (geçenlerde filmini gördüm, berbattı). Son bölümde: Çocukluğundaki gibi küçük bir kıza rastlayınca içi rahatladı (Anlam ya da Anlamdan Muaf Olma), kız artık büyükanne Mavra olmuştu, yalnızca yakınlarıyla ilgileniyordu, hiçbir biçimde *kendini gösterme* sorunu, azizlik, Hıristiyanlık, vb. sorunu yaratmıyordu. Kendi kendime anneciğim bu, dedim. Onda asla bir üst-dil yoktu, hiç poz yapmazdı, bile bile benimsediği bir görünüşü yoktu onun. "Azizlik" buydu işte.

[Ey paradoks: O kadar "entelektüel" biri olan bana, en azından böyle olmakla suçlanan bana, sürekli bir üst-dille örülmüş (taşıdığım bu üst-dili de savunuyorum) biri olan bana, o, egemen bir tavırla, dil-olmayanı söylerdi.]

[Günlüğün Devamı, Yeniden]

4 Kasım 1978 → 15 Eylül 1979

4 Kasım 1978

Bu yas notları giderek seyrekleşiyor. Tıkanma. Katılaşma mı, unutma mı bu ? ("hastalık" geçmekte mi?) Oysa...

Kıyılardan uzaklaşmışım – keder denizinin açıklarındayım, hiçbir şey düşünmüyorum. Yazı yazmak artık olanaksız.

22 Kasım 1978

Dün akşam Seuil Yayınları'ndaki 25. yılımın kokteyli vardı. Birçok dost, "Memnun musun?", diye sordu – Evet, elbette [*ama* anneciğimin özlemi var içimde].

Her "sosyallik" onun artık içinde olmadığı ortamın boşluğunu güçlendiriyor.

Sürekli "yüreğim kabarıyor".

Bugün çok güçlü hissettiğim bu büyük acı, kurşun renkli sabah saatlerinde içimi kapladı, Rachel'in görüntüsü gözümün önüne geldiğinde; dün akşam kenarda bir yere oturmuştu, kokteylde olmaktan mutluydu, orada birileriyle biraz çene çalmıştı; günümüz kadınları anneciğiminki gibi (artık görülmeyen ya da ender olarak görülen türden bir saygıdeğerlik) bir yere artık sahip olmak istemediklerinden, o "kendi yerine" lâyık görünüyordu (o, herkes için mutlak bir iyi yüreklilikle oradaydı, ama "kendi yerindeydi".)

(4 Aralık 1978)

Kederimi giderek daha az yazıyorum ama bir bakıma onun daha da arttığını hissediyorum; kederimi yazmayı durdurduğumdan bu yana sonsuz olanın düzeyine geçti o.

15 Aralık 1978

Sıkıntı, panik (taciz, işler, edebiyat alanındaki kötü yüreklilik) fonu üstünde yükselen keder yumağı:

1) Çevremdeki pek çok kişi beni sever, bana çok ilgi gösterir, ama hiçbiri *güçlü* değildir; biz hepimiz de çılgınız, nevrozluyuz–RH gibi uzak olanlardan söz etmiyorum. Yalnızca anneciğim güçlüydü, çünkü ona hiçbir nevroz, hiçbir çılgınlık bulaşmamıştı.

2) Derslerimi yazıyorum, en sonunda *Romanım*'ı yazacak noktaya ulaştım. Anneciğimin son sözlerinden birini, *Roland'cığım, Roland'cığım!* deyişini büyük acıyla düşünüyorum. İçimden ağlamak geliyor.

[*Anneciğimden hareketle* bir şey (*Fotoğraf* ya da başka bir şey) yazamadığım sürece kötü olacağım kuşkusuz.]

22 Aralık 1978

Ah, içe dalma, bir köşeye çekilme, "Benimle ilgilenmeyin" demenin derin arzusunu dile getirmek; bu bana hiç sapmadan dosdoğru kederden gelmekte, "sonsuz"muş gibi – içe dalış öylesine *gerçek* ki önlenemeyen küçük kavgalar, imaj yaratma oyunları, yaralanmalar, insan *varlığını sürdürmeye* başlar başlamaz kaçınılmaz olarak meydana gelen şeyler derin bir suyun yüzeyindeki tuzlu, acı bir köpükten başka bir şey değildir...

23 Aralık 1978

Küçük düş kırıklığı, saldırılar, tehditler, tacizler, başarısızlık duygusu, kötümser dönem, taşıması ağır yük, "zindan azabı", vb. Bunları annemin ölümüyle bağlantılandırmama engel olamıyorum. Bu onun beni korumak için artık aramızda olmayışından –basit büyü– değil (ben çalışmamı her zaman somut olarak onun sayesinde sürdürebiliyordum); bu daha çok (ama aynı şey değil mi bu ?) *benim şimdi topluma yavaş yavaş inisiye olmaya sürüklenmemdendir* – güç bir *inisiyasyon*. Bir başlangıcın yıkımları.

29 Aralık 1978

Gönül kuruluğu, yürekteki acı, kıskançlıklara eğilim, vb. hiç azalmadan sürmekte: Yüreğimdeki bu şeylerden ötürü kendimi hiç sevmiyorum.

Kendi kendinin değerini düşürme (yasın klasik mekanizması).

*Sükûnet*e nasıl kavuşmalı?

29 Aralık 1978

Dün anneciğimin Chennevières Kış Bahçesi'nde küçük bir kızken çektirdiği, benim de kopyasını çıkarttırdığım fotoğrafı aldım; karşıma, çalışma masama koymaya çalışıyorum. Ama bu kadarı da fazla, katlanamıyorum buna, çok acı veriyor bana. Bu resim ile hayatımdaki, soyluluktan yoksun, ufak tefek bütün boş mücadeleler arasında anlaşmazlık çıkıyor. Resim gerçekten de bir ölçüdür, bir hakemdir (şimdi bir fotoğrafın nasıl kutsallaştırılabileceğini anlıyorum; kılavuzluk etmek → anımsatılan şey, *kimlik* değil, bu kimlik içindeki ender görülen *ifadedir*, bir "nitelik"tir").

31 Aralık 1978

Keder son derece büyük, ama benim üstümdeki etkisi (çünkü keder kendi başına bir şey değildir, yolundan sapmış *etkiler* dizisidir) bir tür birikinti, pas, yüreğimin üstüne çökmüş bir tür çamur: bir yürek acısı (aşırı uyarılırlık, sinirlenme, kıskançlık, sevgi eksikliği).

→ Ah ne çelişki bu: Anneciğimin ölümüyle ben onun olmuş olduğu şeyin karşıtı haline geliyorum. Onun değerlerine göre yaşamak istiyorum ama tersine ulaşıyorum ancak.

11 Ocak 1979

... dudaklarımı artık onun kırışık ama canlılığını yitirmemiş yanaklarına bir daha hiç konduramamanın acısı...

[Sıradanlık bu
– Ölüm, Keder: Sıradanlıktan başka bir şey değil]

11 Ocak 1979

Her zaman şu acı veren duygu, işlerin, insanların, isteklerin, vb'nin beni anneciğimden ayırdığı duygusu. – "10 Mart"ı iple çekiyorum, tatile girmek için değil de anneciğimdeki o her şeye her an hazır olma serbestliğine yeniden kavuşmak için.

17 Ocak 1979

Yavaş yavaş özlemin etkisi belirginleşiyor: Yeni hiçbir şey *oluşturma* isteğim yok (yazı alanı bunun dışında): Hiçbir dostluk, hiçbir sevgi, vb.

18 Ocak 1979

Anneciğimin ölümünden beri hiçbir şey "oluşturma" isteği yok içimde – yazı alanı dışında. Neden mi? Edebiyat = Soyluluğun tek alanı (tıpkı anneciğimin olduğu gibi).

20 Ocak 1979

Anneciğimin fotoğrafı, uzaktan çekilmiş küçük bir kızken – masamda karşımda. Ona bir bakmam, varlığının o halini (betimlemeye çabaladığım halini) kavramam yeterliydi, yeniden onunla dolmak, ona gömülmek, iyiliğiyle kuşatılmak, istilaya uğramak için yeterliydi.

30 Ocak 1979

İnsan unutmuyor,
Ama içinize *boş* bir şey yerleşiyor.

22 Şubat 1979

Beni anneciğimden (onunla özdeşleşmem olan yastan) ayıran şey, zamanın yoğunluğudur (giderek büyüyen, gelişerek biriken); bu, içinde onun ölümünden beri onsuz yaşayabildiğim, evde oturduğum, çalıştığım, dışarı çıktığım, vb. zamandır.

7 Mart 1979

Neden bazı yapıtlara, bazı insanlara ısınamıyorum, onları benimsemiyorum ben: sözgelimi JMV'yi. Çünkü içime işlemiş olan *değerler*im (estetik ve etik olanlar) bana anneciğimden geliyor. Benim değerlerimi onun sevdiği (sevmediği) şeyler oluşturmuştur.

9 Mart 1979

Annem ve yoksulluk; onun mücadelesi, düş kırıklığı, cesareti. Kahramanca tavır sergilemeyen bir tür destan.

15 Mart 1979

Bir buçuk yıldır izlediğim yolu bir tek ben bilirim: Devinimsiz olan ve dışarıya yansımayan yasın düzeni, çalışmalar nedeniyle ayrı düşmüş olan beni hep meşgul etti; bu ayrılığı aslında her zaman bir kitapla durdurmayı tasarladım – Ayak direme, gizlilik.

18 Mart 1979

Geçen gece, kötü bir rüya gördüm. Anneciğim ile tartışıyordum. Geçimsizlik, acı, bir şeyden dolayı hıçkıra hıçkıra ağlamalar: Manevi bir şeyden dolayı (kendi adına aldığı karardan dolayı mı?) ondan ayrılmışım. Aldığı karar Michel'i de ilgilendiriyor. Ulaşılamıyordu ona.

18 Mart 1979

Onu her düşlediğimde (zaten yalnızca onu düşlüyorum) amacım onu görmek, yaşıyor olduğuna inanmak, ama o başkası olmuş, ayrı düşmüş benden.

29 Mart 1979[1]

Arkamda benden sonra gelecek bir kuşak bırakma kaygısı duymadan yaşıyorum, ileride okunmak diye bir arzum yok (yalnız, M. için mali bakımdan kaygılanmak dışında), tam olarak ortadan kalkmanın kusursuz kabulü, "anıt" olarak kalmaya ilişkin hiçbir istek yok – ama anneciğim için böyle olmasına katlanamam (belki de yazı yazmamış olmasından ve anısının bana bağlı olmasındandır).

1 *La Chambre claire*'in (Aydınlık Oda) yazımı bu tarihten sonra başlar: Kitabın sonuna "15 Nisan - 3 Haziran 1979" tarihi atılmıştır.

1 Mayıs 1979

Ben onun *gibi* değildim, onunla birlikte (onunla aynı zamanda) ölmediğime göre.

18 Haziran 1979
Yunanistan dönüşü

Anneciğimin ölümünden bu yana hayatım *anı* olarak oluşamıyor bir türlü. Donuk, "...anımsıyorum"u oluşturan titreşimli hâleden yoksun.

22 Temmuz 1979

Tasarıyı[1] kurtarma ile ilgili bütün çabalar boşa gidiyor. Kendimi yapacak hiçbir şeyi olmayan biri, önünde hiçbir yapıt –yinelenip duran rutin işler dışında– bulunmayan biri olarak görüyorum. Tasarının her biçimi etkisiz, dirençsiz, enerji katsayısı zayıf kalıyor. "Ne işe yarar ki bu?"

– Bir yapıt yaratma olasılığı üstüne yasın o görkemli yankısı şimdi açıkça çarpıyormuş gibi sanki (şu ana kadar birbirini izleyen aldatmacalarla geciktirilmişti).

Yasın en büyük sınaması, olgunlaşmış, temel, kesin sınaması.

1 Burada kuşkusuz *Vita Nova* söz konusu; bkz. yukarıda 30 Kasım 1977 tarihli günlüğün dipnotu, s. 82.

13 Ağustos 1979

Urt'te geçen zor günlerden sonra oradan ayrılırken, trende, Dax dolaylarına çıkmışken (hayatıma eşlik etmiş olan Güneybatı'nın o ışığı[1]), anneciğimin ölümünden dolayı çok üzgünüm, gözyaşlarım dinmiyor.

1 Bu konuda "La Lumière du Sud-Ouest" okunabilir (*L'Humanité*, 10 Eylül 1977, *Œuvres complètes*, cilt V, s. 330-334. [R. Barthes'ın söz konusu yazısı, ölümünden sonra yayımlanan *Incidents* adlı kitabında da yer almıştır; yazının Türkçe çevirisi: "Güneybatının Işığı", *Ara Olaylar*, 2. baskı, İstanbul, Sel, 2008, s. 11-21; çev.: Sema Rifat; ç.n.]

19 Ağustos 1979

Bize içselleşmiş bir kural (bir soyluluğun imajı) verirken, anneciğim, nasıl olmuş da arzuya, nesnelerden zevk almaya duyarlı kılmış bizi (M. ile beni): Flaubert'in hiçbir şeyden zevk almamasına yol açan ve ruhunu öldürecek kadar dolduran o "köklü, özel, sert ve ardı arkası kesilmeyen *sıkıntı*nın" tersi bu.

1 Eylül 1979

Urt'ten dönüş, uçaktayım.

Hep aynı derecede canlı ama suskun, acı, keder... (*"R'ciğim, R'ciğim"*)

– Urt'te mutsuzum, hüzünlüyüm.

– Peki Paris'te mutlu muyum? Hayır, tuzak da burada işte. Bir şeyin tersi onun karşıtı değildir.

Mutsuz olduğum bir yerden ayrılıyordum, bu da beni oradan ayrıldığım için mutlu etmiyordu.

1 Eylül 1979

Urt'te her kalışımda, gidişte de dönüşte de, simgesel olarak anneciğimin mezarını görmekten kendimi alamıyorum. Ama karşısına geçince de ne yapacağımı bilemiyorum. Dua mı etmeliyim? Ne demektir bu? İçeriği nedir? Yalnızca bir içsellik durumuna girmenin geçici başlangıcı. Sonra hemen oradan ayrılıyorum

(üstelik bu mezarlık kırsal olduğu halde, kabirler o kadar çirkin ki...).

1 Eylül 1979

Keder, hiçbir yerde rahat olamama, ardından gelen bezginlikler, sinirlenmeler ve pişmanlıklar; bütün bunlar Pascal tarafından "insanın sefaleti" deyişi altında belirtilmiş.

2 Eylül 1979

Öğlen uykusu. Rüya: *Tam da* onun gülümsemesi.
Rüya: Eksiksiz, başarılı anımsama.

15 Eylül 1979

Öyle hüzünlü sabahlar var ki...

Tarihsiz Birkaç Fragman

[anneciğimin ölümünden sonra]
Acıyla doluyum, artık içimden *hiçbir şey yapmak gelmiyor...*

*

İntihar
Ölmüşsem eğer, artık acı çekmediğimi nasıl bilebilirim?

*

Kendi ölümümü hayal edebildiğimde (herkesin yaptığı gibi), erkenden yok olmanın sıkıntısına, aynı ölçüde, anneciğime vereceğim *dayanılmaz* acıyı da ekliyorum.

*

Ender olan şey üstüne – dilselleştirmemizin, sözlerimizin anlamsızlığı üstüne: Evet ama hiç yavanlığa kaçmadan , budalalık etmeden, gaf yapmadan...

*

"Doğa"

Köylü kökenli olmadığı halde, nasıl oluyor da "Doğa"yı, yani Doğal-Olanı –Çevre Kirlenmesi Karşıtı hareketler yapmaksızın (onun kuşağına ait değildi bütün bunlar)– seviyordu. Biraz düzensiz, vb. olan bahçelerde kendini iyi hissederdi.

“Anneciğim” Üstüne Birkaç Not

11 Mart 1979

FMB bana Hélène de Wendel'i eşsiz zariflikte bir kadın (sosyete kadını), vb. olarak ve ne pahasına olursa olsun tanıştırmak istiyor. Bense bunu hiç istemiyorum, çünkü:

– Evet insanlardaki zarafete susadığım doğru, ama aynı zamanda da anneciğimin bu sosyeteye, ya da bu tür kadınlara hiç ilgi göstermediğini de biliyorum. Onun zarifliği kesinlikle toplumsal açıdan hiçbir yere bağlı değildi: sınıfların ötesindeydi; belirtisizdi.

*

15 Nisan 1977

Sabah gelen hemşire annemle bir çocukla konuşur gibi konuşuyor, sesi biraz fazla yüksek çıkıyor, sert, azarlar gibi, bön bön. Annemin *onu yargıladığını* bilmiyor.

[Budalalık bu işte]

Bir annenin *zekâ*sından hiç söz edilmez, bu sanki onun duygululuğunu azaltmak, onu uzak göstermek gibi olur. Ama zekâ bir insan ile özgürce yaşamamıza olanak veren her şeydir.

– Anneciğim ve din
– Dile getirmezdi hiç
– Bayonne'luların grubuna bağlılığı vardı (ama ne tür bir bağlılıktı?)
– Azınlığa karşı beslenen iyilik duygusu muydu bu?
– Şiddet-Yokluğu.

7 Haziran 1978

Hıristiyanlık: Kilise: Evet, Devletle, İktidarla, Sömürgecilikle, Burjuvaziyle, vb. birleştiğinde çok karşıydık ona.

Ama geçen gün *aslında*... türünden bir çeşit apaçıklık söz konusu oldu. Yine mi o? İdeolojiler, töreler arasında şiddete başvurmamanın hâlâ biraz düşünüldüğü tek yer değil mi o?

Bununla birlikte benim için İnanç (ve elbette Hata) ile güçlü bir ayrılık söz konusu. Ama önemli mi bu? Şiddetsiz bir İnanç (militanlık olmadan, kendi inancını yayma çabası olmadan) olanaklı mı?

(Kiliseler) Hıristiyanlar: Zafer Kazanmışlardan *Yitirilmişler* takımına geçiyorlar (evet ama ya ABD? Carter, vb.).

Aldo Moro olayı: Bir kurbandan da öte, bir kahraman değil: O *yitirilmiş* biri.

*

Özelini açmama biçimi:
her şeyi insanın kendisinin yapması, onları başkalarına yaptırmaması
ampirik açıdan kendine yeterlik
duygusal bağ

Sevilen varlık nasıl oluyor da bir *ara nokta* olabiliyor? Nasıl oluyor da büyük tercihleri temel duygusal durum olarak kuruyor.

Faşizm neden beni tiksindiriyor.

Orta çizgi
Militanlığı, fikirlerin, fikirlerin gücünün *neye* dayandığını hiç mi hiç anlamıyordum (çünkü kuşkucu olan benim için gerçeklik kertesi yoktur).
Şiddete bakışım.
Niçin ben şiddetin doğrulanmasının (hatta *gerçekliğinin*) yolundan gitmiyorum: Çünkü, benim nesnesi olacağım bir şiddetin ona yapmış olacağı, ona yapacağı kötülüğe katlanamam *–dayanılmaz* bir şey olur bu benim için– (katlanamıyordum: o aramızdan ayrıldıktan sonra da aynı şey sürdü).

Anneciğimden söz etmek: Peki, Arjantin, Arjantin faşizmi, hapse atmalar, siyasal işkenceler, vb.?
Anneciğimi yaralardı bunlar. Onu, yok olup gidenlerin şu-

rada burada gösteri yapan eşleri ve anneleri arasında korkarak hayal ediyorum da. O da beni kaybetseydi ne kadar acı çekerdi kim bilir.

*

Tam var olma
mutlak olarak
sıfır ağırlık

yoğunluk evet, ağırlık hayır

*

Başlamak:
"Onunla yaşadığım bütün zaman –bütün hayatım– boyunca annem bana asla *uyarıda bulunmadı.*

*

Anneciğim bana hiç *uyarı*da bulunmadı –Benim uyarılara katlanamamam da buradan kaynaklanıyor.

(bk. FW'nin mektubu)

*

Anneciğim: (bütün hayatı): Saldırısız, bayağılıktan uzak bir uzam – Bana asla *uyarıda* bulunmadı (bu sözcükten ve de bu şeyden ne kadar tiksiniyorum).

(16 Haziran 1978)

Pek iyi tanımadığım ve gidip görmem gereken bir kadın bana telefon ediyor (beni rahatsız ediyor, yakama yapışıyor) boş yere ve şöyle diyor: Şu otobüs durağında inin, karşıdan karşıya geçerken dikkat edin, akşam yemeğine kalmaz mıydınız, vb.

Annem bana hiçbir zaman böyle şeyler söylemedi. Benimle asla sorumsuz bir çocukla konuşurmuş gibi konuşmadı.

Hendaye.

Pek mutlu değil
bir *miras*tı bu.

25 Ekim 1977: Roland Barthes 62 yıl süreyle birlikte yaşadığı, kendisi için iyi yürekliliği, soyluluğu, masumiyeti, yumuşaklığı simgeleyen annesini ("anneciğini") yitirir. Büyük bir çöküntüdür bu onun için.

Yas Günlüğü: Yaşamında bir yol ayrımına gelmiştir artık. Annesinin ölümünün hemen ertesinde, 26 Ekim 1977'den 15 Eylül 1979'a kadar sürecek bir günlük tutmaya başlar.

Bu dönemde Roland Barthes, Collège de France'taki derslerini (*Romanın Hazırlanışı*, vb.) oluşturmakta, Proust hakkında konuşacağı konferansın metnini kaleme almakta, gazete ve dergilerde yazılar yayımlamakta, fotoğraf üstüne kitabını (*Aydınlık Oda*) yazmakta, bir roman tasarısının (*Vita Nova*) planını yapmaktadır. Her biri açıkça annesinin ölümünün etkilerini taşıyan bu önemli yapıtların ana kaynağında da "Yas Günlüğü"nün fişleri yer alır.

"–Kadın bedenini tanımadınız siz!
–Annemin bedenini tanıdım ben, o hastayken, sonra da ölüm döşeğinde."

"[Statülerin birbirine karışması]: Aylarca annesi oldum ben onun. Sanki kızımı kaybetmişim gibi (bundan daha büyük acı olur mu? hiç düşünmemiştim doğrusu)."

Kapak fotoğrafı:
Roland Barthes annesi Henriette ve kardeşi Michel ile, 1932.

ISBN 978-975-08-1650-5
22 TL